

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Maša Šiftar

Mentorica: doc. dr. Alenka Krašovec

**VPLIV POLITIČNIH STRANK NA DELEŽ ŽENSK V PARLAMENTU
REPUBLIKE SLOVENIJE**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2005

KAZALO

Seznam kratic

1. UVOD	1
1.1. TEORIJE PREDSTAVNIŠTVA.....	4
1.2. POMEN IN FUNKCIJE POLITIČNIH STRANK.....	5
2. PROCES OBLIKOVANJA POLITIČNEGA PREDSTAVNIŠTVA	9
2.1. PONUDBA KANDIDATOV	11
2.1.1. <i>Primerjalni pogled</i>	11
2.1.2. <i>Slovenski pogled</i>	13
2.2. SELEKTORJI IN NJHOVA MERILA.....	16
2.2.1. <i>Primerjalni pogled</i>	17
2.2.2. <i>Slovenski pogled</i>	18
2.2.2.1. Pogoji za kandidaturo.....	19
2.2.2.2. Organ, ki odloča	21
2.2.2.3. Merila pri izboru kandidatov	22
3. DEJAVNIKI, KI (NE)POSREDNO (LAHKO) VPLIVAJO NA POLITIČNE STRANKE GLEDE ZASTOPANOSTI ŽENSK	25
3.1. NORMATIVNI DEJAVNIKI - KVOTE	26
3.1.1. <i>Formalni dokumenti v Sloveniji o (spolnih) kvotah</i>	30
3.1.2. <i>Stališča intervjuvancev do vpeljave (spolnih) kvot</i>	31
3.2. NOTRANJI STRANKARSKI PRITISKI - ŽENSKO ORGANIZACIJE	34
3.2.1. <i>Ženska zveza pri Novi Sloveniji</i>	35
3.2.2. <i>Ženski odbor SDS</i>	38
3.2.3. <i>Ženska zveza pri Slovenski ljudski stranki (SLS)</i>	40
3.3. DOMAČI ZUNANJI PRITISKI	43
3.3.1. <i>Urad za enake možnosti</i>	44
3.3.2. <i>Koalicija za uveljavitev uravnotežene zastopnosti žensk in moških v javnem življenju</i>	49
3.4. ZUNANJI MEDNARODNI VPLIVI.....	52
3.4.1. <i>Formalni dokumenti</i>	52
3.4.2. <i>Ženska zveza Evropske ljudske stranke (EPPW) in European Women (EUW)</i>	55
3.4.3. <i>Evropska ljudska stranka – Evropski demokrati (EPP-ED)</i>	58
4. SKLEP	61

5.	SEZNAM GRAFOV, SKIC IN TABEL	65
6.	SEZNAM VIROV	66
7.	SEZNAM PRILOG	72

Seznam kratic

DZ:	Državni zbor
EPP:	European People's Party (Evropska ljudska stranka)
EPPW:	European People's Party Women (ženska zveza Evropske ljudske stranke)
EPP-ED:	European People's Party – European Democrats (Evropska ljudska stranka – Evropski demokrati)
EU:	European Union (Evropska unija)
EUW:	European Women
ILO:	International Labour Organization (Mednarodna organizacija dela)
IPU:	Interparliamentary Union
LDS:	Liberalna demokracija Slovenije
Mi:	Mirovni inštitut
N.Si:	Nova Slovenija – krščanska ljudska stranka
OZN:	Organizacija združenih narodov
RS:	Republika Slovenija
RVK:	Republiška volilna komisija
SDS:	Slovenska demokratska stranka
SLS:	Slovenska ljudska stranka
SLS+SKD:	Slovenska ljudska stranka
SNS:	Slovenska nacionalna stranka
SŽZ:	Slovenska ženska zveza
UEM:	Urad za enake možnosti
ZLSD:	Združena lista socialnih demokratov
ZEMŽM:	Zakon o enakih možnostih žensk in moških
ZPolS:	Zakon o političnih strankah
ZVDZ:	Zakon o volitvah v državni zbor
ZVPEP:	Zakon o volitvah poslancev iz republike Slovenije v Evropski parlament
ŽO SDS:	Ženski odbor Slovenske demokratske stranke
ŽZ N.Si:	Ženska zveza Nove Slovenije

1. Uvod

Problematiko diplomskega dela sem izbrala po tem, ko že od svojih najstniških let bolj ali manj aktivno sodelujem v političnem procesu. V tem času sem s svojimi dejavnostmi začela na obrobju političnega epicentra, sprva zgolj kot povprečen opazovalec in spremljevalec političnih dogodkov skozi medije, nato kot pomočnica pri različnih enkratnih dogodkih (zborovanjih, intervjujih, obiskih), kasneje aktivneje v mladinski politiki, sodelovala in koordinirala sem različne kampanje in nazadnje pristala v slovenskem parlamentu kot strokovna svetovalka ene izmed poslanskih skupin. Čedalje bolj se mi je dozdevalo, da se mi je kot ženski, zlasti zaradi pretežno moške populacije v politiki, na eni strani odprlo veliko vrat, kar nekaj pa ravno zaprlo ali sploh ne odprlo. Pričela sem razmišljati, ali dejstvo, da sem ženska v mojem poklicu in dejavnosti, vpliva na uveljavljanje ženske v politiki.

Tema diplomskega dela je zastopanost žensk v parlamentu in vprašanje dejavnikov, ki na to lahko vplivajo. Za preučevanje tega vprašanja sem izbrala Novo Slovenijo - krščansko ljudsko stranko (N.Si),¹ Slovensko demokratsko stranko (SDS) in Slovensko ljudsko stranko (SLS). Gre za tri stranke, ki so nastale po letu 1989, z začetkom razkroja enostrankarstva oziroma po njem. Hkrati so vse tri članice Evropske ljudske stranke (EPP), ki ima levji delež v največji politični skupini v Evropskem parlamentu, to je v Evropski ljudski stranki-Evropskih demokratih (EPP-ED). V slovenskem političnem prostoru volilci vse tri stranke uvrščajo v t. i. desnosredinski² politični blok. Časovno obdobje preučevanja sem omejila na obdobje 2000-2004 iz dveh razlogov. Ravno leta 2000 se desnosredinski politični blok oblikuje tako kot je še danes (razpad SLS+SKD in nastanek N.Si), hkrati pa vse preučevane stranke v tem obdobju sodelujejo na dveh volitvah v DZ RS.

V diplomskem delu bom preučevala, v kolikšni meri politične stranke vplivajo na delež žensk v parlamentu RS, saj imajo možnost vpliva v dveh izmed treh stopenj oblikovanja političnega

¹ Čeprav je formalna naslednica Slovenskih krščanskih demokratov (SKD) SLS, pa je dejansko večina njenega članstva iz nekdanje stranke SKD, ki so se leta 2000 združili s SLS v Slovensko ljudsko stranko SLS+SKD, včlanjena v N.Si, ki je nastala šele leta 2000.

² Npr. Politbarometer 8/2004, <http://www.uvi.si/slo/javno-mnenje/pdf/avgust-2004.pdf> (23.11.2004)

predstavništva. V prvem poglavju, ki je bolj teoretično naravnano, bom predstavila teorije predstavništva ter pomen in funkcije političnih strank v družbi. V drugem poglavju bom predstavila proces oblikovanja političnega predstavništva, kateri dejavniki in v kolikšni meri vplivajo na ponudbo kandidatov in na selektorje ter njihova merila. Teoretični pogled bom primerjala s slovenskim prizoriščem. V tretjem poglavju bom raziskala dejavnike, ki lahko (ne)posredno vplivajo na politične stranke glede zastopanosti žensk v parlamentu - odnos strank do kvot kot normativnih dejavnikov, ženske strankarske organizacije kot dejavnika notranjepolitičnih pritiskov, učinkovitost Urada RS za enake možnosti, pristojnega vladnega urada za to področje in vpliv civilno družbene sfere na primeru Koalicije za uveljavitev uravnotežene zastopanosti žensk in moških v javnem življenju. Primerjala bom tudi analizo določil, ki jih vsebujejo strankarski statuti in ostala strankarska volilna določila. Predstavila bom tudi pogled mednarodnega okolja na slovensko strankarsko arena in odnos slovenskih igralcev do mednarodnega okolja. Zaradi izbire strank me zanima povezava med njimi in njihovo evropsko matično stranko Evropsko ljudsko stranko (v nadaljevanju EPP).

Hipoteza:

Politične stranke vplivajo na delež žensk v parlamentu Republike Slovenije, saj odločujoče vplivajo na proces oblikovanja političnega predstavništva na ravni oblikovanja meril za izbiro kandidatov in nadzorujejo izbor kandidatov.

Strategije, ki vodijo k uravnoteženi zastopanosti žensk v parlamentu, dobivajo v političnih strankah v preučevanem obdobju (2000 – 2004) vse večjo podporo.

Strategije političnih strank, ki imajo cilj, da pridobijo večje število žensk v parlamentu, niso uspešne zaradi dejanske nepodpore strank.

Metodologija

V prvem in drugem poglavju diplomskega dela bom uporabila predvsem analizo sekundarnih virov. V drugem poglavju bom poleg tega še dodala informacije iz (primerjalne) analize

formalnih dokumentov (Ustava, zakon, strankarski statuti, strankarski pravilniki), tretje in četrto poglavje pa bo temeljilo na informacijah, pridobljenih iz usmerjenih oziroma fokusiranih in strukturiranih intervjujev.

Glede na dejstvo, da sem v diplomskem delu preučevala položaj desnosredinskih političnih strank, sem se odločila za osebni usmerjeni intervju s predsedniki strank in predsednicami ženskih organizacij znotraj strank. Poleg tega sem opravila intervju z direktorico vladnega Urada za enake možnosti in koordinatorico Koalicije za uveljavitev uravnotežene zastopanost žensk in moških v javnem življenju, ki se v javnosti pojavljata kot kompetentni in kritični govornici o položaju žensk v političnem življenju. Intervjuje sem opravila v oktobru in novembru 2004, jih posnela in nato naredila magnetogram vsakega izmed njih. Vprašanja sem nekoliko prilagajala posameznemu položaju govorca oziroma govornice. Vzorec vprašanj je priložen kot priloga diplomskega dela. K sodelovanju so privolili: dr. Andrej Bajuk (predsednik N.Si), Janez Janša (predsednik SDS), Janez Podobnik (predsednik SLS), Lidija Drobnič (predsednica ŽZ N.Si), Ferida Klinar (predsednica ŽO SDS), Nada Skuk (predsednica SZZ), mag. Tanja Salecl (direktorica UEM), Liana Kalčina (koordinatorica Koalicije za uveljavitev uravnotežene zastopanost žensk in moških v javnem življenju).

Zaradi tehničnih okoliščin sem za izvedbo mednarodnih intervjujev izbrala tip krajšega strukturiranega intervjuja, ki sem jih poslala po elektronski pošti. Na enak način so bili posredovani odgovori. Po prvotnem osebnem srečanju sem dobila odgovore na vprašanja od Doris Pack (predsednica ženske zveze EPP (v nadaljevanju EPPW)) in Ingrid Tichy-Schreder (predsednica nevladne organizacije European Women (v nadaljevanju EUW)), kljub številnim prošnjam pa se na intervju ni odzval dr. Hans Gert Pöttering (vodja poslanske skupine Evropske ljudske stranke – Evropskih demokratov (v nadaljevanju EPP-ED)). Stališče slednjega in skupine, ki jo predstavlja in vodi, pa sem našla na medmrežju.

Izbrani intervjuvanci predstavljajo bodisi sam vrh slovenskih in evropskih političnih odločevalcev, ki prihajajo iz strank desnosredinske opcije, bodisi predstavljajo (potencialno) aktivne igralce v procesu izenačevanja enakega političnega zastopanja spolov v politiki.

1.1. Teorije predstavnštva

Najbrž je proučevanje vprašanja zastopanosti žensk v parlamentu treba začeti z odgovorom na vprašanje, zakaj bi ženske sploh morale imeti *enako* in/ali *enakopravno* predstavnštvo z moškimi. Še preden pa iščemo odgovore na zastavljeno vprašanje, je potrebno razločiti poudarjena pojma. Enakost in enakopravnost sta družbeni kategoriji, ki ju kljub etimološki sorodnosti in vsebinski povezanosti pojmovno ni mogoče enačiti. Kot družbena kategorija se enakost nanaša na enako vrednost človeka kot posameznika in kot pripadnika človeške družbe kot celote. Iz enakosti oziroma enake vrednosti človeka izvira enako dostojanstvo, ki od družbene organizacije načeloma zahteva enako (pravno) obravnavanje posameznikov (Flander, 2004: 48). V modernem pravnem redu enakopravnost pojmujejo kot enako pravno zastopnost, obravnavanje in pravno varstvo pravnih naslovljencev. Načelo enakopravnosti - v povezavi z načeli pravne in socialne države - zagotavlja pozitivno pravni temelj uresničevanja relativne družbene enakosti (Flander, 2004: 61).

Pravna enakost žensk in moških je v Sloveniji zagotovljena z Ustavo in zakoni³, vprašanje pa je, ali obstaja tudi dejanska enakost oziroma enakopravnost žensk in moških v družbi, zlasti na področju političnega odločanja.

Torej, ženske morajo imeti ali biti del političnega predstavnštva, ker, prvič, imajo ženske svoje politične pravice, ki se jih ne da (in ne sme, op. M. Š.) ločiti od splošnih človekovih pravic, le-te pa predstavljajo temelje vsake demokracije (Karam 1998: 7-16). Poleg tega obstaja nešteto mednarodnih dokumentov, v katerih so različne družbe v različnih časih zapisale svoj pogled na uravnoteženo zastopnostjo žensk in moških v procesih političnega odločanja in tudi drugod v družbi⁴ (na primer Flander, 2004). Drugič, ker se v demokraciji mora upoštevati mnenje različnih skupin in ga vzeti v poštev pri vsaki odločitvi ali izvedbi neke strategije,⁵ in tretjič, ker ženske nenazadnje predstavljajo dobro polovico svetovnega

³ O tem podrobneje v podpoglavju 2.2.2 Slovenski pogled.

⁴ Nekaj takih sodobnejših mednarodno pravnih dokumentov omenjam v poglavju 3.4.1.

⁵ Politične pravice žensk so kljub številčnosti zapostavljene in se jih tako lahko obravnava kot manjšino, op. M.Š.

prebivalstva, kakor tudi dobro polovico posameznih držav na svetu, in morajo soodločati o odločitvah, ki jih zadevajo⁶ (Karam, 1998: 7-16).

V Atenski deklaraciji so ministrice držav članic EU v Atenah leta 1992 na prvem evropskem vrhu žensk na pozicijah odločanja zapisale štiri razloge, zakaj je potrebno več žensk na vseh področjih odločanja (povzeto po Kalčina, 2001: 13):

- ker so se države članice sporazumele, da se bodo bojevale za enakost spolov, kar je dokumentirano v mednarodnih, državnih in področnih sporazumih;
- ker je enakost spolov povezana s temeljnimi idejami o kakovosti družbene pravičnosti, človekovih pravic in same narave demokracije;
- ker obstajajo čvrsti empirični kazalci, da vključitev obeh spolov v oblikovanje politike vodi k boljši politiki, ki se bolje sklada z različnimi skupinami državljanov in državljanek;
- ker uravnotežena zastopanost spolov vodi k vključitvi pozabljenih, zanemarjenih ali novih vprašanj v politični seznam.

1.2. Pomen in funkcije političnih strank

Sodobne predstave o politiki so med državljani bolj ali manj povezane s političnimi strankami oziroma z njihovimi prvaki ali/in drugimi medijsko izpostavljenimi člani ali simpatizerji. Ali kakor pravi Fink-Hafnerjeva: "Sodobna politična zgodovina je bolj ali manj zgodovina političnih strank" (Fink-Hafner, 2001: 32).

"Stranke so se kot oblike političnega delovanja in politične ustanove zmeraj znale prilagoditi novim zgodovinskim okoliščinam z novo vrsto organizacije" (Fink-Hafner, 2001: 73). Od zametkov svojega obstoja so se preoblikovale iz političnih strank kot dela civilne družbe, močno prepletene z državljani, v politične stranke, ki predstavljajo državno oblast in so zato od državljanov odtujene (Fink-Hafner, 2001: 70).

⁶ Gre za sorazmerno predstavnštvo v primerjavi z demografskimi kazalci, op. M. Š.

V zahodno evropskih državah politične stranke tako "razlikujemo po lastnostih, ki kažejo na stopnjo njihove povezanosti, prepletenosti s civilno družbo in državo" (Fink-Hafner, 2001: 71). 19. stoletje so zaznamovale kadrovske stranke, na prehodu iz 19. v 20. stoletje so politične arene napolnile množične stranke, druga polovica 20. stoletja je bila v znamenju strank, ki so delovale po principu 'polovi-vse', konec 20. stoletja pa so se izoblikovale kartelne stranke (Katz in Mair, 1995). Za slednje je značilno, da se "zavoljo zmage na volitvah podreja vsem zahtevam ohranjanja položaja v kartelu" (Fink-Hafner, 2001: 72).

Politične stranke, trdi Lewis (Lewis, 2001: 546), v začetnem obdobju demokratične tranzicije v post komunistični Evropi niso bile pomembne. Vodilni akterji so bila široka družbena gibanja in zedinjene nacionalne fronte, ki so skoraj vsa (izjema je bila Bolgarija) leta 1990 zmagala na svobodnih volitvah, tako tudi DEMOS v Sloveniji ali HDZ na Hrvaškem. Kljub temu pa so po njegovem mnenju v procesu demokratizacije vzhodne Evrope politične stranke odigrale odločilno vlogo na področju konfliktnega managementa, politične participacije, nacionalne integritete in utemeljitve legitimnosti.

Ware (1996: 2-5) na vprašanje, kaj so stranke in strankarski sistem, navaja nekaj vlog, ki jih politične stranke zastopajo v družbi. Označi jih kot institucije, ki jih sestavljajo skupine ljudi s podobnimi prepričanji, odnosom do nečesa in vrednotami; skupaj se povežejo z namenom, da bi izvrševali moč znotraj države, za svoje cilje pa iščejo legitimna sredstva. Ponavadi gre za institucije, ki predstavljajo širši družbeni interes.

Stranke v sodobnih družbah opravljajo številne raznolike naloge, različni avtorji različno poudarjajo obseg in pomembnost posamezne funkcije. Najpogosteje pa navajajo sledeče (Fink-Hafner, 2001: 18):

- povezovanje med vladajočimi in vladanimi
- agregacija različnih interesov
- oblikovanje in izvajanje kolektivnih ciljev družbe
- strukturiranje volilnih glasov
- integriranje in mobilizacija množice državljanov
- rekrutiranje voditeljev za javne funkcije

- oblikovanje javnih politik
- socializacija državljanov in
- socializacija elite.

Pri preučevanju problematike izoblikovanja političnih predstavništev, zlasti v delu iskanja kadrov in kasnejše izvolitve, še posebej ko gre za enake možnosti sodelovanja žensk v politiki, med funkcijami strank izstopata integriranje in mobilizacija množice državljanov ter rekrutiranje voditeljev za javne funkcije.

Sicer pa Fink-Hafnerjeva opozarja še na vlogo strank kot "instrumentov za prevzem ključnih družbenih položajev s strani strankarsko zaupnih kadrov" (Fink-Hafner, 2001: 18). Tudi ta funkcija ni zanemarljiva pri preučevani temi, saj pogosto ključna družbena funkcija pomeni tudi medijsko izpostavljenost, s tem pa družbeno prepoznavnost, ki je eden izmed ključnih dejavnikov pri izbiri kandidatov.

Nekateri avtorji funkcije političnih strank klasificirajo podrobneje. Jovič na primer trdi, da je funkcije političnih strank mogoče uvrstiti v tri analitične celote: (1) tiste, ki se nanašajo na stranke kot privatne asociacije; (2) stranke kot javno dobro in (3) stranke kot povezovalne organizacije (Jovič, 1994: 13).

V prvi sklop strankarskih funkcij uvršča predstavništvo dela družbe, organizacijo participacije državljanov v politiki, zavarovanje avtonomne politične sfere, artikulacijo političnih zadev in oblikovanje predlogov za splošno politično agendo, višanje ravni interesnih položajev iz osebne na splošno in iz splošnega na osebno raven, izražanje mnenja državljanov, omejevanje možnosti manipulacije vodij z masami, maksimiziranje političnega profita z organiziranjem solidarne kolektivne akcije, garantiranje predvolilnih obljub in potrditev kontinuitete zastopanja v parlamentu in socialno napredovanje za aktiviste (Jovič, 1994: 13).

V drugi sklop uvršča kanaliziranje konfliktnosti in zmanjševanje socialnih sporov v skupnosti, razvoj politične kulture in izobraževanje demokratičnega političnega obnašanja, rekrutacijo političnega osebja, uspešno vladanje in opravljanje funkcije opozicije v parlamentu,

zavarovanje ravnotežja moči v skupnosti s postavitvijo protiuteži drugim centrom moči, izbor političnega osebja in organizacije volilnega procesa, zagovarjanje in zaščito temeljnega konsenza v skupnosti, oblikovanje vizije nacionalnega interesa, razširjanje lojalnosti državljanov in predvidljivosti njihovega obnašanja, racionalizacijo in popravek impulzov, ki prihaja iz mase, pregovarjanja kot modela političnega obnašanja, oblikovanje modela kompromisa med različnimi interesi, formalno in neformalno koordiniranje vej oblasti, inkubatorja idej in svetovanja vodjem, lokacije oskudnih političnih dober za lojalne sodelavce (Jovič, 1994: 13,14).

In kot tretje uvršča še funkcije možnosti politične komunikacije, ohranjanje stalne vezi med državljani in njihovimi predstavniki (vertikalno), povezovanje zastopnikov različnih interesov med seboj (horizontalno), ustvarjanje stalne mreže zaupanja in stabilnosti institucij, zmanjšanje transakcijskih stroškov v političnem predstavljanju in neprestano utrjevanje dogovorov med politično pasivnimi in aktivnimi državljani (Jovič, 1994: 14).

2. Proces oblikovanja političnega predstavništva

Čeprav ženske predstavljajo več kot polovico svetovnega prebivalstva, so praviloma, razen redkih, zlasti severno-evropskih izjem, neenakovredno zastopane v politiki. Ženske, ki vendarle želijo vstopiti v politiko, pa pogosto naletijo na neprijazno ali celo sovražno politično, javno, kulturno in družbeno okolje. Nadezhda Shvedova je prepreke, s katerimi se ženske soočajo na poti v parlament, kategorizirala v tri glavne sklope: "politične, družbeno-ekonomične ter ideološko-psihološke (oziroma družbeno-kulturne)" (Shvedova, 1998: 19).

Raziskave kažejo, da politične strukture igrajo pri rekrutaciji žensk v parlament pomembnejšo vlogo kot družbeni dejavniki (Shvedova, 1998: 20). Skladno s preučevano problematiko diplomskega dela je zato smotrno podrobneje prikazati zlasti politične prepreke. Najpogostejši so naslednji (Shvedova, 1998: 22):

- prevladovanje "moškega modela" političnega življenja in izvoljenih državnih teles;
- pomanjkanje strankarske podpore, kot je omejena finančna podpora za ženske kandidatke, omejen dostop do političnih povezav, prevlada dvojnih standardov;
- pomanjkanje stika in sodelovanja z drugimi družbenimi organizacijami kot so sindikati in ženske skupine;
- pomanjkanje visoko-razvitih učno-izobraževalnih sistemov za vodstvene položaje žensk na splošno in posebej za usmerjanje mladih žensk v politično življenje;
- narava volilnega sistema, če je ali ni naklonjen ženskim kandidatkam.

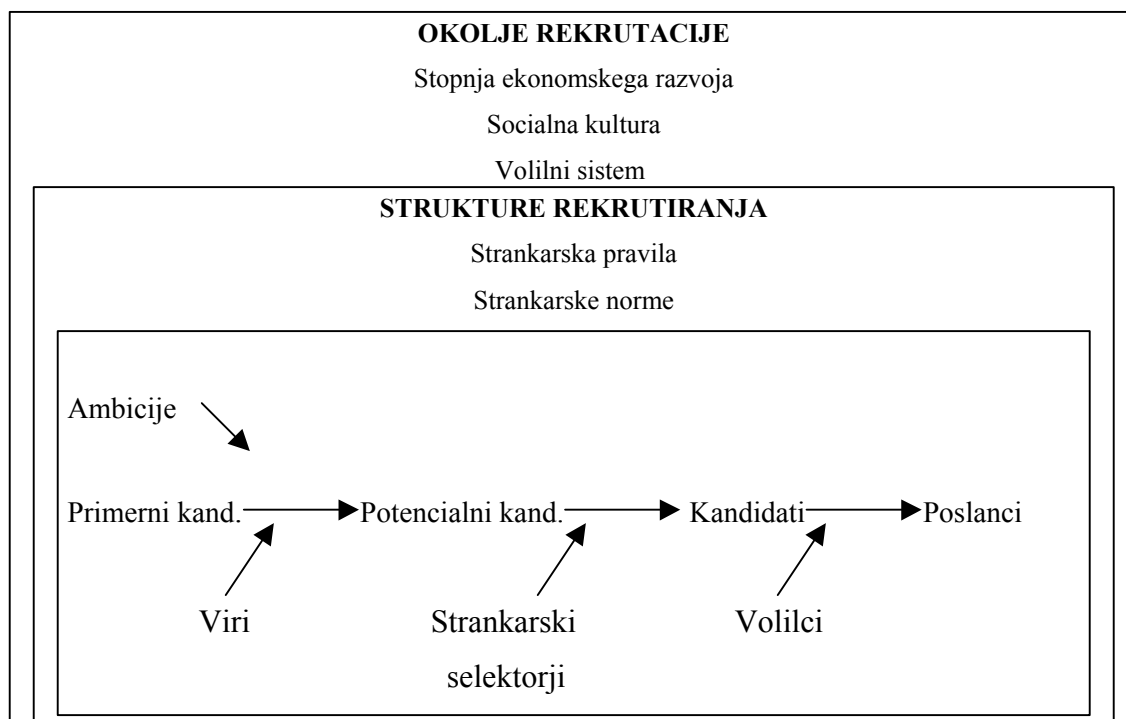
Večina avtorjev, ki proučuje proces oblikovanja nacionalnih predstavništev v zahodnih družbah Evrope in Severne Amerike, se strinja, da le-ta poteka po naslednjih postopnih procesih, ki so med seboj tesno povezani (Lovenduski in Norris, 1993: 311, Matland in Montgomery, 2003: 20, Krašovec in Fink Hafner, 2004: 77):

- a) Ponudba kandidatov
- b) Selektorji in njihova merila

c) Odločitve volivcev

V diplomskem delu bom preučevala prvi dve ravni, saj politične stranke znatno vplivajo na ta del procesa, medtem ko je tretja raven (lahko) rezultat njihovega dela.

Slika 1: Sistem izbiranja kandidatov

Vir: prirejeno po Matland in Montgomery (2003: 21).

Matland in Montgomery raven ponudbe kandidatov razdelata še podrobneje. Posebno pozornost namenita ponudbi kandidatov in kandidatke. Na ravni ponudbe kandidatov razlikujeta med primernimi in potencialnimi kandidati. Primerni kandidati in kandidatke so tisti, ki izpolnjujejo pogoje, ki jih opredeljujejo zakoni ali ustava, potencialni kandidati in kandidatke pa tisti, ki se iz primernih izberejo po nekakšni "samocenzuri" in predstavljajo naslednjo stopnjo v procesu izbire kandidatov. Med potencialnimi kandidati najdemo tiste, ki so že premislili o svojih ambicijah oziroma v kolikšni meri bi potencialna izvolitev bila skladna z njihovimi cilji, po drugi strani pa ocenijo tudi razpoložljivost sredstev, ki jih imajo na voljo. Čeprav je v kampanjah pomembno, s kakšnimi finančnimi sredstvi razpolagaš, pa to

ni edino, ne nujno odločujoče sredstvo. Oceniti je treba tudi vložek energije in časa (Matland in Montgomery, 2003: 21).

2.1. Ponudba kandidatov

V poglavju o ponudbi kandidatov bom najprej predstavila zahodnoevropski teoretični model, kasneje pa opisala, kakšno je stanje glede ponudbe primernih in potencialnih kandidatk v slovenskem političnem prostoru.

2.1.1. Primerjalni pogled

Primerni kandidati in kandidatke so vsi tisti, ki izpolnjujejo formalne pogoje za kandidaturo, zapisane v ustavi in zakonih, ki se praviloma nanašajo na državljanstvo in starostno mejo. Za politične stranke pa so bolj zanimivi potencialni kandidati, saj le-ti že na podlagi lastne ocene predvidene porabe časa, energije in ostalih virov kažejo pripravljenost kandidirati, hkrati pa zadovoljujejo nekatere (ne)napisane pogoje samih političnih strank (na primer večletno članstvo v stranki ipd).

Rahat in Hazan na vprašanje, kdo sploh je lahko potencialni kandidat, opozarjata na stopnjo inkluzivnosti oziroma ekskluzivnosti primernih kandidatov. V prvem primeru je možno, da kandidira praktično kdor koli, kot je to skorajda moč videti v nekaterih ameriških državah, k čemur pripomore tudi dejstvo, da na odločitev izbire kandidatov vplivajo bolj zakonska merila in ne strankarska pravila. Kadar pa stranke dodajo še serijo restriktivnih pogojev, kot na primer, da mora biti kandidat član stranke že vrsto let ali da mora biti reden naročnik strankarskega časopisa ali da pogojujejo možnost kandidature s strankarsko dejavnostjo družinskih članov ipd., pa govorimo o ekskluzivnosti potencialnih kandidatov (Rahat in Hazan, 2001: 300-1).

Matland in Montgomery, ki se posvečata zlasti vprašanju odločanja žensk za kandidaturo, navajata kar nekaj dejavnikov, ki vplivajo na pripravljenost kandidatk za kandidaturo. Le-te

sprejmejo odločitve po predhodnem pretehtanju predvidenih vložkov časa, energije in finančnih sredstev v kandidaturo na eni strani in prednosti privlačnosti službe glede plačila, statusa in/ali politične moči na drugi strani. Razumljivo je, da na odločitev vpliva osebna ambicija in možnost izvoljivosti. Na samo selekcijo znotraj političnih strank pa vplivajo dodatno še potreba po novih kandidatih, prijaznost političnega okolja do njene kandidature ter predvidenje in ocena, ali zmorejo zbrati dovolj sredstev, potrebnih za učinkovito kampanjo (Matland in Montgomery, 2003: 21).

Matland in Montgomery trdita, da vpliva kulturno okolje tudi na dojetje prijaznosti političnega okolja do posameznikove kandidature in s tem tudi na odločanje za samo kandidaturo (Matland in Montgomery, 2003: 22).

Naslednji argument, ki ga navajata Matland in Montgomery, je, da imajo ženske v družbi značilno manjši dostop do moči in virov kot moški. Na kandidaturo tako vpliva dojetje, kolikšen delež bremena kampanje bo na sami kandidatki in koliko ji bo pomagala stranka (Matland in Montgomery, 2003: 22).

Če stranke pri izbiri kandidatov pogojujejo kandidaturo z izpolnjevanjem pogojev, ki so v neskladju z ženskimi zmožnostmi, je prav gotovo tudi to dejavnik, ki ženske odvrča od kandidature. Taki pogoji so lahko visok socialno-ekonomski položaj, visoka izobrazba, vodilni položaji v dotedanjih službah ali dosedanja politična aktivnost na lokalnem nivoju. Če bodo te pogoje praviloma izpolnjevali le moški, bo po eni strani pripravljenost žensk, da bi kandidirale, veliko manjša, po drugi strani pa stranke same ne bodo iskale kandidatov med ženskami (Matland in Montgomery, 2003: 23).

Lovenduski izpostavlja tri strategije strank, ki lahko povečajo delež žensk v parlamentu (Lovenduski, 1993: 8):

- a) *retorične strategije*: ženske zahteve se vključijo v propagandna sporočila v kampanjah, glavni politični igralci pa pogosto govorijo o pomembnosti žensk v parlamentu;

- b) *strategije pozitivnih oziroma afirmativnih ukrepov*: stranka si vključitev žensk zada za cilj, potencialnim kandidatkam se ponudi posebna izobraževanja, ženskam se da precejšnja, tudi finančna podpora, da se ženske lažje odločijo za kandidaturo;
- c) *strategije pozitivne diskriminacije*: ženskam se nameni določeno število mest v političnih telesih, na kandidatnih listah idr. Znotraj ali vzporedno s stranko se vzpostavi poseben odbor za ženske, ki ima precejšnje pristojnosti.

2.1.2. Slovenski pogled

Po podatkih Interparlamentarne Unije⁷ (v nadaljevanju IPU) se Slovenija po deležu žensk v parlamentu skupaj s Francijo uvršča na 71. mesto med 139 državami, ki so članice te organizacije, v petindvajseterici Evropske unije pa je uvrščena na repu skupine. Za Slovenijo se nahajajo zgolj Italija, Ciper, Madžarska in Malta.

V Sloveniji trend k večji zastopanosti žensk ni ugoden. Leta 1992 je po volitvah v parlamentu funkcijo poslanke opravljalo 12 žensk ali 13,3%, leta 1996 zgolj 7 ali 7,8%, leta 2000 je bilo v DZ zopet 12 poslank oziroma 13,3%, po zadnjih volitvah pa je v parlament RS bilo izvoljenih le 11 poslank oziroma 12,2%.

Stranke, ki so prešle volilni prag na državnozborskih volitvah 2004,⁸ so skupaj na svoje kandidatne liste uvrstile 121 kandidatk ali 21,34%. Izmed teh so preučevane desnosredinske stranke uvrstile 43 kandidatk ali 7,58% ali kar 35,54% izmed vseh parlamentarnih strank v Sloveniji.

Med 121 ženskimi kandidatkami so parlamentarne stranke postavile v (pogojno) izvoljive okraje le v 16 primerih ali v 13,22%, pri čemer so desnosredinske stranke med lastnimi 43 kandidatkami uvrstile v izvoljive okraje zgolj v 3 primerih ali v 6,99%. Med vsemi 121

⁷ IPU, Women in National Parliaments, <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm> (18.11.2004)

⁸ Volitve so potekale 3.10. 2004.

kandidatkami strank je bilo izvoljenih 10 poslank⁹ ali 8,27%. Izmed desetih poslank prihajajo 4 oziroma 40% iz desnosredinskih strank.

Tabela 1: Kandidatke parlamentarnih strank na državnozborskih volitvah 2004

Stranka	Št. vseh kandidatov (m. in ž.)	Število kandidat ¹⁰	Odstotek kandidat (%)	Št. kandidat ¹¹ v izvoljivih okrajih	Št. izvoljenih poslank ¹²	Odstotek poslank v PS (%)
DeSUS	85	19	22,35	1	0	0
LDS	82	23	28,05	8	3	13,04
N.Si	87	20	22,99	1	2	22,22
SDS	85	9	10,59	2	2	6,90
SLS	83	14	16,87	0	0	0
SNS	58	9	15,52	1	1	14,29
ZLSD	87	27	31,04	3	2	20,00
Skupaj	567	121	21,34	16	10	11,36

Vir: Republiška volilna komisija, <http://www.volitve.gov.si/dz2004/index.htm>

Iz podatkov je moč izbrati, da so slovenske desnosredinske stranke sicer umestile na svoje kandidatne liste zgolj dobro tretjino kandidat, vendar je njihov delež med ženskimi poslankami vseh parlamentarnih strank višji od deleža med vsemi parlamentarnimi strankami na kandidatnih listah. Zanimivo je, da so desnosredinske stranke ženske kandidatke kandidirale v izvoljive okraje le v manj kot slabi desetini primerov. Na prvi pogled bi lahko sklepali, da so izbrane kandidatke izpolnjevale merila, ki jih zasledujejo volilci pri svoji izbiri, upoštevati pa je potrebno bistven porast podpore zlasti SDS, ki je na volitvah v državni zbor

⁹ V procesu nastajanja diplomskega dela še ni bila oblikovana vlada, predvidevalo pa se je, da naj bi nekaj ministrov prišlo iz poslanskih vrst. Ob morebitnem odhodu nekaterih poslancev na druga delovna mesta (npr. na položaj ministra ali državnega sekretarja) se mesto poslanca v DZ RS do prenehanja funkcije zapolni z nadomestnim poslancem/ko, ki je naslednji kandidat oz. kandidatka iz njegove volilne enote. Zato obstaja možnost spremembe dokončnega števila poslank v DZ RS v tem mandatu.

¹⁰ Nobena kandidatka izmed N.SI, SDS in SLS ni kandidirala v dveh volilnih okrajih.

¹¹ Za izvoljivi okraj štejem okraj, kjer je stranka imela poslanca/poslanko v mandatu 2000-2004.

¹² Poleg parlamentarnih strank imata po Ustavi italijanska in madžarska narodnostna manjšina možnost izvoliti svojega poslanca/poslanko. V mandatih 2000-04 in 2004-08 je bila izvoljena poslanka Mária Pozsonec. V parlamentu RS je bilo tako neposredno izvoljenih skupaj 11 poslank.

2004 dobila več kot dva krat več sedežev¹³ kot na prejšnjih volitvah. Kolikšen je ta vpliv na delež žensk med poslanci in poslankami SDS, na tem mestu brez podrobnejše strokovne analize ni mogoče zagotovo doreči.

V slovenskem političnem prostoru je velika ponudba kandidat, ¹⁴ ki imajo na podlagi ustave in zakona pravno-formalno popolnoma enake možnosti kot moški kandidati, a se v zadnjem "dvoboju" med že uveljavljenimi strankarskimi politikami po besedah Nade Skuk ženske pogosto niso odločevale za kandidacijo, ker "same niso hotele rizikirati, ker bi potem lahko bile krive za slabši rezultat stranke".¹⁵

V Sloveniji sistem ni preveč prijazen do novih kandidatov, saj dovoljuje poslancem DZ neomejeno ponovno kandidacijo, omogoča pa tudi sočasno opravljanje poslanske in županske funkcije. V mandatu 2000-2004 je 22 poslancev hkrati opravljal neprofesionalno tudi župansko funkcijo. Ker gre pri kandidaturi za državni zbor v precejšnji meri za isto volilno okolje, ima že znan kandidat, kar župan nedvomno je, neprimerljivo večje možnosti za izvolitev (Boh, 2004: 149). Na zadnjih lokalnih volitvah 2002 je bilo izvoljenih 11 (5,6%) županov od skupaj 193 županskih funkcij,¹⁶ kar kaže na izredno zanemarljivo zastopanost županov med vsemi župani. Majhna številčnost županov se reflektira kot manjši nabor primernih kandidatov za volitve v parlament.

Po raziskavi Centra za politološke raziskave v Sloveniji prevladuje nespodbudno ozračje glede politične aktivnosti med vsem prebivalstvom, ki pa je med ženskami še bolj prevladujoče. Na vprašanje "Ali bi bili v prihodnosti pripravljeni kandidirati za župana/županjo ali občinskega oziroma mestnega svetnika/svetnico?" je zgolj 10,7% izmed vprašanih anketirancev izrazilo pripravljenost za kandidacijo v okviru lokalne oblasti in kar 85,2% jih je to možnost zanikalo (Boh, 2004: 130). Od tega je bilo med tistimi, ki bi bili pripravljeni kandidirati, 16,2% moških

¹³ Po podatkih RVK je SDS leta 2000 imela v DZ 14 sedežev (15,81%), na volitvah leta 2004 pa 29 sedežev (29,1%).

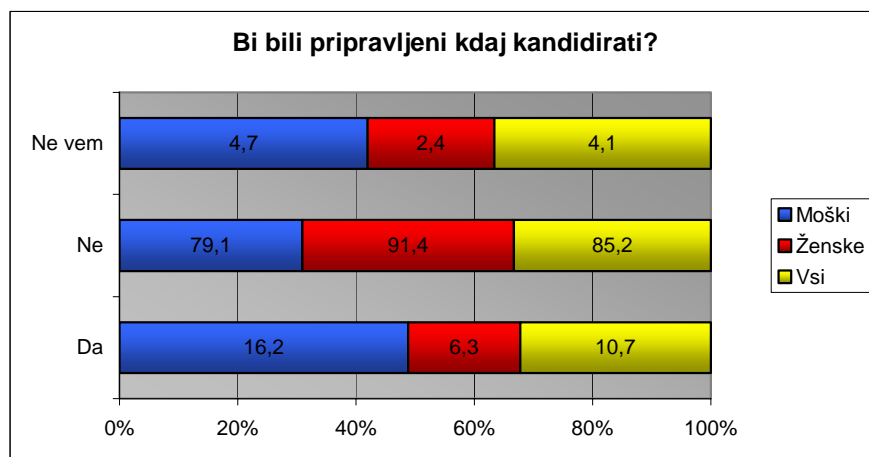
¹⁴ V Sloveniji je bilo za državno zbornice volitve 2004 upravičenih 1.625.086 volilcev, od tega 847.638 žensk oz. 52,16% in 777.448 moških oz. 47,84%. Volilna udeležba je bila 60,65%, podatek o deležu žensk med volilci pa ni dostopen.

¹⁵ Intervju z Nado Skuk.

¹⁶ UEM, Peking + 10, Soudeležba žensk in moških v javni sferi in na področju političnega odločanja, <http://www.uem-rs.si/slo/index.html> (2.11.2004)

in le 6,3% žensk, med tistimi, ki so to možnost zanimali, pa je bilo 79,1% moških in kar 91,4% žensk.

Graf 1: Pripravljenost vprašanih o odločitvi za kandidaturo na lokalnih volitvah

Vir: Center za politološke raziskave, izvedba raziskave Center za raziskave javnega mnenja in množičnih komunikacij, februar - marec 2003

2.2. Selektorji in njihova merila

Odločujoč dejavnik pri prehodu od nekoga, ki je primeren za kandidaturo, do umestitve na strankarsko listo, je stranka oziroma strankarski določevalci, menijo tako izbrani intervjuvanci (na primer Skukova¹⁷ in Klinarjeva¹⁸) kot tudi številni strokovnjaki iz tega področja. "/O/staja nesporno dejstvo, da imajo stranke monopol na področju 'političnega rekrutiranja', trdi Antičeva (Antič, 1998: 107-8), saj so politične stranke "ob postopnem vzpostavljanju svoje posredovalne vloge med ljudstvom in organi oblasti razvile različne postopke rekrutiranja za voljene funkcije v organih oblasti."

Proces izbiranja kandidatov je tudi bistvenega pomena za delitev moči znotraj stranke, trend gre v smeri čedalje večje moči strankarskega središča. Še več, tudi v organizacijskem smislu

¹⁷ "... v glavnem stranke vemo, kje je možno izvoliti poslanca.../ in /zdaj pa je dobesedno odvisno samo od tega, ali stranka pravilno razporedi kandidate v 'izvoljive' volilne okraje"

¹⁸ "Politična stranka ima v svojih rokah škarje in platno. Če se odloči, da želi več žensk v svoji poslanski skupini, bo naredila vse, da to doseže."

ima center stranke čedalje več vpliva. Ta razvoj je opazen na dveh ravneh: pri reformah pravil glede izbire kandidatov in težnji, da se obstoječa pravila uporabi za utrjevanje položaja vodstva (Farrell, 1994: 226).

2.2.1. Primerjalni pogled

Politične stranke so glavni selektorji pri izbiri kandidatov, pri čemer na vrsto in obliko procesa selekcije kandidatov vplivajo trije sklopi dejavnikov:

- a) ali proces selekcije kandidatov v strankah določajo le stranke ali pa obstajajo tudi nacionalna pravila in postopki, ki veljajo za vse stranke;
- b) obseg, do katerega se selekcija kandidatov opravlja znotraj centralnih delov strank oziroma je le-ta decentralizirana in imajo lokalne politične organizacije več pristojnosti;
- c) ali je odločanje poverjeno manjšemu ali večjemu številu igralcev (Ware, 1996).

Krašovec in Fink Hafner razpravljata tudi o vplivu nacionalnih pravil na proces selekcije kandidatov, vendar v ospredje postavljata (de)centralizacijo procesov selekcije kandidatov za volitve in inkluzivnost/ekskluzivnost pri delu selektorjev. Kadar kandidate izključno izbirajo selektorji na nacionalni ravni, govorimo o centralizaciji, kadar imajo izključno izbiro selektorji na lokalni ravni oziroma posamezne skupine v stranki, pa o decentralizaciji selekcije kandidatov za volitve. Praviloma stranke oblikujejo kombinacijo med obema skrajnostma (Krašovec in Fink Hafner, 2004: 79). Decentralizacija selekcije kandidatov pa je lahko teritorialna, na primer ko kandidate predlagajo strankarski lokalni selektorji kot so občinski predsednik odbora, občinski izvršilni odbor ali vsi člani oziroma volilci v lokalnem volilnem okolju. "Tako stranke večinoma dopuščajo lokalnim organizacijam vsaj možnost predlaganja kandidatov za parlamentarne volitve, medtem ko si nacionalne organizacije strank pridržijo vsaj pravico do končnega potrjevanja kandidatov za nastop na parlamentarnih volitvah" (Krašovec in Fink Hafner, 2004: 79). Drugi tip decentralizacije je korporativni, ki zagotavlja funkcionalno zastopstvo predstavnikov skupin kot so sindikati, ženske, manjšine ipd. (Rahat in Hazan, 2001: 304).

Ženske zveze v strankah imajo lahko odločilno moč pri bodisi predlaganju in izbiri kandidatov oziroma kandidatke na lokalnih ravneh, v tem primeru govorimo o teritorialni decentralizaciji in funkcionalni inkluzivnosti, bodisi pri sprejemu funkcionalno-decentralizacijskih pozitivnih ukrepov, kot so na primer kvote.

Tudi pri sestavi selektorjev ali selektorja igra stopnja inkluzivnosti oziroma ekskluzivnosti pomembno vlogo. "Selektorji so posamezniki ali organi strank, ki izbirajo kandidate. Pri tem je ena skrajna možnost, da je selektor ena sama oseba, na primer predsednik stranke (ekskluzivnost selektorjev), druga pa, da so selektorji vsi volilci (inkluzivnost selektorjev)" (Krašovec in Fink Hafner, 2004: 80). Med obema skrajnostima pa je še veliko možnosti. Selektorji so lahko sami člani strank, (lahko so samo nekateri člani strank - na primer tisti, ki so plačali članarino, op. M. Š.), lahko so izvoljeni organi znotraj strank (na primer svet ali izvršilni odbor stranke, op. M. Š.), tak vpliv pa lahko imajo tudi neizvoljene neformalne zasedbe znotraj stranke, kot so ustanovitelji strank med novejšimi ali vodje frakcij v starejših strankah (Rahat in Hazan, 2001: 302-3).

Matland (Matland, 1998: 67-72) je prepričan, da ne glede na to, kdo izbira kandidate oziroma kandidatke, pa se stranke odločajo za tiste kandidate, za katere so prepričane, da bodo dobili največ glasov. Najbolj razširjen in ovrednoten dejavnik pri izbiri je po njegovem mnenju zagotovo arhiv dejavnosti potencialnega kandidata znotraj stranke in v njegovem volilnem okraju. Zelo zaželena pa je tudi prepoznavnost potencialnega kandidata v njegovi skupnosti bodisi zaradi njegovega poklica, opravljanja javne funkcije ali katere druge aktivnosti (hobiji, šport, op. M. Š.).

2.2.2. Slovenski pogled

V Republiki Sloveniji urejajo pravna vprašanja kandidiranja na državnozborskih volitvah naslednji pravni akti: Ustava RS, Zakon o političnih strankah (1994), Zakon o volitvah v državni zbor (1992) in Zakon o enakih možnostih žensk in moških (2002).

2.2.2.1. Pogoji za kandidaturo

43. člen Ustave Republike Slovenije, ki govori o volilni pravici,¹⁹ pravi: "Volilna pravica je splošna in enaka. Vsak državljan, ki je dopolnil 18 let, ima pravico voliti in biti voljen."

Zakon o volitvah v državni zbor (ZVDZ) določa pravice in dolžnosti strank, kandidatov, volivcev in državnih organov, ki sodelujejo pri izvedbi in nadzoru volitev. Da se vprašanje uravnotežene zastopanosti obeh spolov političnim strankam v državnem zboru ni zdelo pomembno, nakazuje izrazoslovna pomanjkljivost. Tako se na primer v zakonu o posameznem predstavniku ljudstva govori samo kot o 'poslancu' v moški obliki ednine, nikjer pa ni omenjene ženske različice. Na primer: "Poslanci se volijo po načelu, da se en poslanec voli na približno enako število prebivalcev..." (ZVDZ, člen 2, 2. odstavek).

Zakon omogoča vsem polnoletnim državljanom Republike Slovenije, tudi ženskam, kandidirati in voliti (ZVDZ, člen 7, 1. odstavek), v 7. poglavju pa podrobneje urejuje kandidiranje. "Kandidate lahko predlagajo politične stranke in volilci" (ZVDZ, člen 42). Zakon določa tudi postopke določanja kandidatov političnih strank (ZVDZ, člen 43).

Državni zbor je z namenom izboljšanja položaja žensk, zlasti političnega, sprejel Zakon o enakih možnostih žensk in moških (ZEMŽM). Namen ZEMŽM je določiti skupne temelje za izboljšanje položaja žensk in ustvarjanje enakih možnosti žensk in moških na političnem, ekonomskem, socialnem, vzgojno-izobraževalnem ter na drugih področjih družbenega življenja oziroma omogočiti "enake možnosti" (ZEMŽM, člen 1). Zakon tudi opredeljuje pojem neuravnotežene zastopanosti, ki je: "...zastopanost enega spola na posameznem področju družbenega življenja ali njegovem delu nižja od 40%." (ZEMŽM, člen 7, odstavek 2). Predvideva tudi pozitivne ukrepe v takih primerih neuravnoveženosti, ki pa jih konkretno ne določa. Njihova oblika je prepuščena političnim strankam samim. Kljub vsemu pa zakon predvideva, da naj bi pričujoča formalna določila selektorji v političnih strankah upoštevali. V tem primeru mora v register vpisana stranka vsaka štiri leta pripraviti t. i. Akcijski načrt

¹⁹ Slovenke so polnopravno volilno pravico dobile leta 1945 (Odločajmo skupaj: 2002).

(podčrtala M. Š.) za spodbujanje in ustvarjanje enakih možnosti, ki temelji na analizi položaja spolov na svojem področju delovanja, tako interno glede uravnotežene zastopanosti žensk in moških v organih stranke, kot tudi na kandidatnih listah za lokalne, državnozborske in predsedniške volitve (ZEMŽM, člen 31). V načrtu mora politična stranka opredeliti razloge za sprejem pozitivnih ukrepov, cilje, ki naj se z njimi dosežejo, začetek izvajanja ukrepov, način spremljanja in prenehanja izvajanja ter nadzor nad izvajanjem ukrepov. Tak akcijski načrt zahteva pred začetkom izvajanja pozitivnih ukrepov predhodno soglasje Urada za enake možnosti (ZEMŽM, člen 8). V primeru, da politična stranka ne predloži akcijskega načrta, je tudi finančno kaznovana z najmanj 300.000 SIT (ZEMŽM, člen 35).

Po besedah direktorice Urada za enake možnosti (v nadaljevanju UEM), magistre Tanje Salecl, poskuša tak pristop normativno urediti stanje neenake politične zastopanosti spolov tako na lokalni kot na državni ravni, vendar glede na okoliščine, zakon namreč predvideva, da morajo stranke sprejeti načrt v enem letu po sprejemu zakona (do 06.07.2003, op. M. Š.) ali na prvem rednem strankarskem kongresu, ki pa ga večina strank še ni imela, učinkovitost tega ukrepa še ni mogoče preveriti.

Politične stranke imajo z zakonom določeno dolžnost, da določijo: "...postopek in organ, ki določa kandidatke oziroma kandidate za volitve v državni zbor..." (ZPolS, člen 19, 4. odstavek) in tudi, da določijo "...način zagotavljanja enakih možnosti obeh spolov pri določanju kandidatk in kandidatov za volitve iz 4. točke tega člena" (ZPolS, člen 19, 5. odstavek).

Poleg tega (lahko) same politične stranke v svojih statutih in volilnih pravilih zapišejo še morebitne dodatne pogoje za možnost kandidature. Analiza strankarskih statotov in volilnih pravil je pokazala, da imajo preučevane stranke različno določene pogoje, ki so tudi različno (pravno) zavezujoči.

Tako na primer 71. člen Statuta N.Si med drugim določa, da pravila za kandidiranje na državnih volitvah sprejme svet stranke na predlog izvršilnega odbora stranke, ki pa mora zagotavljati enake možnosti obeh spolov (podčrtala M. Š.) in vseh starosti. V SDS lahko

kandidira vsaka polnoletna državljanka²⁰ oziroma polnoletni državljan s pasivno in aktivno volilno pravico, ki pa ni nujno član-ica stranke (Statut SDS, člen 19). 67. člen Statuta SLS pravi, da lahko kandidirajo vsi-e polnoletni-e člani-ce, pri čemer morajo biti zagotovljene enake možnosti obeh spolov (podčrtala M. Š.).

Pravila za postopek kandidiranja za volitve v državni zbor, v katerih so zapisani tudi pogoji za kandidiranje, v SLS sprejema svet stranke na predlog IO (Statut SLS, 25., 66. člen), podobno je v SDS (Statut SDS, člen 19) in tudi v N.Si (Statut N.Si, 30. člen).

2.2.2.2. Organ, ki odloča

Praviloma morajo možni kandidati skozi interni strankarski izbor. Tudi pri tem stranke ponavadi uberejo neko srednjo pot med inkluzivnostjo/ekskluzivnostjo in (de)centralizacijo pri izbiranju kandidatov. V primeru preučevanih desnosredinskih strank v Sloveniji je formalni postopek podoben pri vseh strankah.

Posamezni občinski odbori imajo formalno možnost predlagati več kandidatov oziroma kandidatke (Statut N.Si, 55. člen, Statut SDS, člen 19, Statut SLS, 51. člen), dejansko pa je dolžnost občinskih odborov, da najdejo čim boljše kandidate in s tem prispevajo k čim boljšemu rezultatu stranke na volitvah. Pri tem lahko sodelujejo tudi regijski odbori, če jih ima stranka ustanovljene²¹ (Statut N.Si, 48. člen, Statut SDS, člen 19, Statut SLS, 44. člen). Možnost predlaganja kandidata/ke pa imajo tudi strankarske interesne organizacije in forumi (v Sloveniji so praviloma bolj aktivni predvsem podmladki strank ter ženske organizacije, op. M. Š.). Svet stranke kot najvišji organ med dvema (volilnima) kongresoma²² med drugim sprejema pravila za postopek kandidiranja za volitve v državni zbor (Statut N.Si, 30. člen,

²⁰ Čeprav med pogoji za kandidaturo v statutu SDS ni omenjene enake možnosti obeh spolov, kot je pri ostalih strankah, pa besedna formulacija ženske oblike kaže na to, da je tudi ta vidik pri izbiri kandidatov v stranki vsaj deloma upoštevan.

²¹ SDS nima v statutu predvidene oblike regijskega odbora, temveč regijsko koordinacijo, poleg tega pa so po statutu v IO stranke zastopani predstavniki vseh regij (Statut SDS, člen 12).

²² Pri SLS je najvišji organ stranke med dvema kongresoma Glavni odbor (Statut SLS, 21. člen), svet stranke pa vmesna oblika med glavnim odborom in izvršilnim odborom.

Statut SDS, člen 11, Statut SLS, 25. člen). Čeprav ima skladno s statuti končno besedo pri potrjevanju kandidatov za volitve poslancev in poslank v državni zbor svet stranke, ki lahko listo zgolj potrdi ali v celoti zavrne, pa ima glavno besedo centralno vodstvo stranke oziroma izvršilni odbor (Statut N.Si, 33. člen, Statut SDS, člen 13, Statut SLS, 28. člen), ki se pred odločitvijo posvetuje s predsedniki občinskih odborov. Predsednik stranke opravlja v vseh treh strankah tudi funkcijo predsednika IO stranke in ima pri izboru kandidatov relativno malo formalnega vpliva, v SDS ima na primer moč zaustaviti predlog IO do naslednje seje sveta stranke,²³ zastavlja pa se vprašanje, koliko ima dejanskega vpliva, zlasti ko gre za izbiro med večimi potencialnimi kandidati za volilni okraj. V interesu stranke pa je, tako vsi intervjuvani predsedniki strank, da so želje vodstva (IO stranke vključno s predsednikom) v čim večji meri usklajene s pobudami lokalnih (občinskih) odborov.

V procesu selekcije kandidatov lahko ženske kot posameznice ali preko lokalnih ženskih organizacij najprej vplivajo pri izoblikovanju predlogov na lokalni ravni, podobno na regionalni ravni, s pobudami pa lahko v obliki interesnih organizacij pritiskajo na vodstvo stranke na državni ravni. Če imajo predstavnice po funkciji ali kot posameznice med člani izvršilnega odbora, pa lahko o tem razpravljajo v samem žarišču odločanja o kandidatnih listah in nenazadnje tudi na svetu stranke. Bajuk je v intervjuju opozoril tudi na vpliv neformalnega lobiranja žensk, saj je po njegovih besedah: "v vodstvu ženske zveze imel močno pomoč pri prepričevanju določenih moških, kjer so bile težave"²⁴ (pri izbiri kandidatov, op. M. Š.).

2.2.2.3. Merila pri izboru kandidatov

Stranke so izbrale zelo različne pristope pri določanju meril za kandidaturo. V največji meri opredeljeno in tudi podrobno določeno merila ima SDS, ki ima večino meril zapisanih že v statutu stranke. Merila se nato podvajajo v Volilnih pravilih, izjema je naknadno sprejet sklep,

²³ Statut SDS, člen 14.

²⁴ Intervju z dr. Andrejem Bajukom.

ki določa, da morajo vsi potencialni kandidati (tudi že izvoljeni poslanci) opraviti medijski trening in tudi ocena iz tega področja enakovredno vpliva na izbiro kandidata.

Tudi N.Si ima zelo podrobno določena merila, ki jih najdemo v Volilnih pravilih za volitve v državni zbor. Vendar ima pravilnik pravno manj zavezujoč status, kot je to v primeru SDS, saj predstavlja statut najvišji pravni akt v stranki.

Najmanj vsebinsko zavezujoča so sicer podvajajoča se merila SLS, ki so tako v statutu kot v pravilniku navedena le zelo splošno. Tako Podobnik kot Skukova pa v intervjuju omenjata prepoznavnost in izpostavljenost kandidata kot eno ključnih meril pri izboru kandidata.

Na podlagi širokih opredelitev sem poskusila v tabeli primerjalno prikazati merila preučevanih strank pri izboru kandidatov in njihovo številčnost.

Tabela 2: Merila pri izboru kandidatov

Strankarska merila pri izboru kandidatov	N.Si	SDS	SLS
Uglednost in prepoznavnost kandidata v RS in volilnem okraju	DA	DA	DA
Pričakovan dober izid	DA	DA	NE
Rezultati dosedanjega dela	DA	DA	DA
Kandidatov javen odnos do stranke		NE	DA
Sposobnost za opravljanje funkcij		NE	DA
Sposobnost medijskega nastopanja		NE	DA
Vsi kriteriji se upoštevajo enakopravno	DA	DA	NE
Enake možnosti obeh spolov	DA	NE	DA

Vir: Volilna pravila N.Si za volitve v DZ 2004, Volilna pravila SDS za volitve v DZ RS 2004, Pravila o evidentiranju in določanju kandidat in kandidatov SLS za volitve v DZ 2004, Statut N.Si, Statut SDS, Statut SLS

Pri SLS-u morajo kandidati-ke "izpolnjevati pogoje kandidature"²⁵ (ti niso podrobneje opredeljeni, op. M. Š.) in biti delovni-e, urejeni-e in spoštovani-e v okolju, v katerem živijo. N.Si in SDS poleg tega formalno določata še pričakovan dober izid glede na morebitne javno mnenjske raziskave in dejstvo, da morajo vsa merila biti enakovredno upoštevani. Najbolj natančno in tudi vsebinsko določa merila SDS, ki jo zanimajo še kandidatov javni odnos do stranke, sposobnost za opravljanje funkcije ter sposobnost kandidata za nastopanje v medijih.

Presenetljivo je, da kljub dejanski pozitivni diskriminaciji slabše zastopanega spola med enakovrednimi kandidati²⁶ kriterija uravnoteženosti spolov SDS za razliko od N.Si in SLS formalno ni zapisala med merila. Slednji prav posebej opozarjata na enake možnosti obeh spolov pri postopkih kandidiranja in izbiri kandidatov oziroma kandidatk.

²⁵ Statut SLS, 67. člen

²⁶ Intervju z Janezem Janšo.

3. Dejavniki, ki (ne)posredno (lahko) vplivajo na politične stranke glede zastopanosti žensk

Delež izvoljenih žensk v Državni zbor ni nikoli od začetka ustanovitve DZ leta 1992 pa do danes (2004) presegel 13,3%. Zastopanost v izvršni veji oblasti pa je nihala med popolno izključenostjo žensk do največ treh ministric. Slovenija še ni nikoli imela predsednice vlade ali predsednice države. Po trditvah UEM pa so ženske na lokalni ravni še bolj izključene.²⁷

Politične stranke so glede zastopanosti žensk podvržene zunanjim in notranjim pritiskom, ki vplivajo na proces imenovanja kandidatov in s tem posledično na zastopanost žensk v procesih odločanja.

Caulova v svoji raziskovalni nalogi z naslovom Zastopanost žensk v parlamentu: vloga političnih strank (Caul, 1999: 79-98) proučuje štiri notranje dejavnike, ki oblikujejo ali lahko vplivajo na zastopanost žensk v parlamentu. To so: organizacijska struktura, ideologija, ženske strankarske aktivistke in kandidacijska pravila, ki se nanašajo na spol. V raziskavi ugotavlja, da visoko uveljavljena raven institucionalizacije, vpliv lokalne ravni pri imenovanju kandidatov ter uveljavljene post-materialistične vrednote značilne za politično levico posamezno omogočajo strankam, da povečajo zastopanost žensk. Ugotovila je tudi, da ženske aktivistke znotraj strank, sploh kadar so na visokih položajih, sprožajo druge dejavnike, kot so na primer kvote, ki lahko pospešijo zastopanost žensk v parlamentu.

Tudi Atkesonova trdi, da so dejavne ženske v politiki sprožilec, ki vzpodbudi željo po politični angažiranosti drugih žensk. Atkesonova ugotavlja, da ima prisotnost konkurenčne ženske kandidatke takojšen učinek na politično angažiranost potencialnih volivk, ki se kaže v tem, da so ženske "bolj notranje zavzete, bolj verjetno bodo debatirale o politiki, o politiki bodo

²⁷ UEM, Peking + 10, <http://www.uem-rs.si/slo/index.html> (02.11.2004)

debatirale pogosteje, prepričevale bodo druge, komentirale bodo druge politične stranke in manj pogosteje odgovarjale z 'ne vem'²⁸ (Atkeson, 2003: 1053).

3.1. Normativni dejavniki - kvote

Koncept enakosti je bil osrednje vodilo za moderno žensko gibanje po celi Evropi in v mnogih drugih delih sveta. "Na primer, ponovna pozornost je bila namenjena vprašanju, ali pomeni enakost enak odnos do moških in žensk ali pa je potreben drugačen odnos za zagotovitev enake svobode za oba spola" (Meehan in Sevenhuijsen, 1991: 1).

Kadar govorimo o uravnovešeni zastopanosti spolov v politiki, se vprašanju kvot ne moremo izogniti. Ker gre za pogosto omenjen ukrep, je moč pričakovati zelo različen odnos do njih.

Ideja, ki se skriva za sistemom kvot, je rekrutacija žensk na politične položaje in zagotovitev, da ženske niso izločene iz političnega življenja. Ženske kvote²⁹ opredeljujejo "kritično manjšino" in s tem zagotavljajo, da ženske sestavljajo določeno število ali odstotek članov telesa, bodisi da gre za kandidatno listo, parlamentarno skupščino, odbor ali vlado (Dahlerup, 1998: 92).

Spolne kvote³⁰ za kandidate za parlamentarne volitve so najbolj opazen in neposredni mehanizem, ki ga uporabljajo politične stranke, da bi povečale zastopanost žensk v parlamentu, trdi Caulova (Caul, 2001: 1214). Zraven tega pa dodaja, da na odločitev strank, da bodo uporabile kvote, vplivajo vsaj štirje dejavniki: politično aktivne ženske, volilni sistem, razpršitev in konkurenca ter strankarske značilnosti. Po njenem mnenju bi naj na hitrejšo uporabo kvot vplivalo dejstvo, da v stranki že obstaja prototip kvot (na primer predviden delež zastopanosti obeh spolov v strankarskem telesu, ki ima največjo odločevalsko moč, op. M. Š.),

²⁸ Gre za tip vprašanj: Se boste udeležili volitev? in Katero/ga kandidata/ko boste volili na volitvah?, op. M. Š.

²⁹ Sprva se je v domači in tuji literaturi skladno z idejo, da se mora zgolj povečati delež žensk, uporabljal izraz "ženske kvote". Sčasoma pa se je razvila nova miselnost, ki teži k uravnovešeni zastopanosti obeh spolov, zato se uporablja izraz spolne kvote.

³⁰ V angleški literaturi se uporablja izraz »Gender Quotas« - npr. (Caul 2001:1214).

da je zastopanost žensk v najvišjem strankarskem telesu precejšnja in da stranka zasleduje vrednote, tradicionalno značilne za politično levico. Posledično bi uporaba kvot, ki ponavadi ni resničen izkaz želje po uravnoveženosti spolov v stranki, ampak ukrep, ki bo stranki prinesel več glasov kot konkurenčnim strankam, preoblikovalo obstoječo politično kulturo znotraj stranke in kasneje "okužila" še druge stranke (Caul, 2001: 1214-29).

Antičeva, ki kvote opredeljuje kot "postopno zviševanje minimalnega deleža" oziroma "opredelitev deleža dovolj visoko, da bo dejansko lahko vplival na spremembo vloge žensk v politiki" (Antič, 1998: 141), razčlenjuje kvote po namenu, času, pravni moči, načinu opredelitve deleža, po tem, kako se nanaša na spol in na to, kdo jih predpisuje (Antič, 1998: 138).

V svetu se veliko razpravlja o uporabnosti kvot. Med različnimi avtorji so deljena mnenja glede njihovega učinka, poštenosti in povratnega učinka. Zagovorniki kvot največkrat argumentirajo svoja stališča z naslednjimi trditvami (Dahlerup, 1998: 94):

- Kvote v korist žensk ne diskriminirajo moških, temveč kompenzirajo dejanske prepreke, ki preprečujejo ženskam, da bi dobile pravičen delež političnih sedežev;
- Kvote pomenijo, da v odboru ali skupščini obstaja več žensk skupaj, kar zmanjšuje pritisk, ki ga doživlja manjša skupina žensk;
- Ženske imajo pravico do enakega predstavnštva;
- Izkušnje žensk so potrebne v političnem življenju;
- Pri volitvah gre za predstavnštvo, ne za izobraževalno usposobljenost;
- Ženske so enako usposobljene kot moški, vendar se njihova usposobljenost degradira in pomanjšuje v političnem sistemu, kjer prevladujejo moški;
- Dejansko so politične stranke tiste, ki nadzorujejo imenovanja, ne pa volilci, ki odločijo, kdo bo izvoljen;
- Vpeljava kvot lahko povzroča konflikte, vendar samo začasno.

Nasprotniki kvot pa ponujajo naslednje argumente (Dahlerup, 1998: 94):

- Kvote so v nasprotju s principom enakih priložnosti za vse, ker se ženskam daje prednost;
- Kvote so nedemokratske, saj so volilci tisti, ki bi morali odločati, kdo bo izvoljen;
- Kvote pomenijo, da so politiki izvoljeni zaradi svojega spola in ne zaradi svoje usposobljenosti, zato so bolj sposobni kandidati odrinjeni;
- Veliko žensk ne želi biti izvoljenih zgolj zato, ker so ženske;
- Vpeljava kvot povzroča konflikte znotraj strankarske organizacije.

Uporablja se različne metode kvot, ki naj bi zagotavljale zastopanost žensk v parlamentu. Največ se ponavadi razpravlja o pravnem vidiku kvot, po katerem kvote delimo na:

a) Ustavno določene kvote

Ponekod v državah obstaja ustavno določeno zagotovilo, da morajo ženske predstavljati minimalni delež izvoljenih predstavnikov. Tak primer predstavljajo Burkina Faso, Nepal, Filipini in Uganda.³¹

b) Zakonsko določene kvote

Države lahko uzakonijo, da morajo stranke zagotoviti določeno število ženskih kandidat. Ta tip kvot je uporabljen najpogosteje. "Najdemo ga v proporcionalnem predstavniškem sistemu v Belgiji in Namibiji, pa tudi v Srbiji, Bosni in Hercegovini in Sudanu."³² V Argentini obstaja dodaten pogoj, da morajo ženske biti postavljene na 'izvoljiva' mesta in ne zgolj na dno strankarskih list", trdi avtorica Dahlerupova (1998: 96). V Sloveniji takega primera za nacionalne parlamentarne volitve ne poznamo.

³¹ Global Database of Quotas for Women, A joint project of International IDEA and Stockholm University, <http://www.quotaproject.org/aboutQuotas.cfm> (13.12.2004)

³² Drude Dahlerup (2003) Comparative Studies of Electoral Gender Quotas, The implementation of Quotas: Latin American Experience, Peru, http://www.idea.int/quota/CS/CS_Dahlerup_25-11-2003.pdf (13.12.2004)

c) Formalne strankarske kvote³³

Nekatere stranke se za kvote odločijo z določili v statutih ali internimi pravili, ki vršijo funkcijo internih zakonov, čeprav na nacionalni ravni ni takih določil. Take stranke lahko najdemo v Argentini, Boliviji, Ekvadorju, Nemčiji, Norveški, Italiji in Švedski. V Sloveniji je to obliko kvot izbrala ZLSD za volitve 1996³⁴ in LDS za 2004.³⁵

d) Neformalne kvote

"Politične stranke lahko v procesu izbiranja kandidatov sprejmejo svoje neformalne ženske kvote. To je najbolj razširjen mehanizem, ki pospešuje sodelovanje žensk v političnem življenju, in je bil uporabljen z različnimi stopnjami uspeha povsod po svetu: v ANC v Južni Afriki, v PJ in UCR v Argentini, v CONDEPA v Boliviji, v PRD v Mehiki, v laburističnih strankah v Avstraliji in Veliki Britaniji ter po vsej Skandinaviji" (Dahlerup, 1998: 96). V Sloveniji je to obliko pri parlamentarnih volitvah 2004 izbrala N.Si, kjer je ženska organizacija pozivala k vsaj 20% zastopanosti žensk na kandidacijskih listah.

Kvote lahko delimo še po pravni moči. Antičeva povzema R. Langovo, ki kvote po pravni moči razporedi na *imperativne kvote*, ki so pravno zavezujoče in tudi sankcionirane, če se jih ne upošteva, *indirektne kvote*, ki tistim, ki jih spoštujejo, dajejo določene vzpodbude oziroma nagrade, sankcionirajo pa zgolj posredno ter *priporočljive kvote*, ki pravno niso zavezujoče in nimajo sankcij (Antič, 1998: 139-140).

³³ Znotraj strank lahko obstajajo tudi pravila, ki določajo delež žensk v znotraj strankarski organizacijski strukturi. Na primer pri SLS mora vsaj ena izmed podpredsednikov biti ženska.

³⁴ Njihovo določilo glede kvot je za volitve predvidevalo 40% delež žensk na kandidatnih listah, brez določila, kje bodo kandidatke kandidirale. Določilo je zapovedovalo 5% povečanje deleža na vsako mandatno obdobje. Nobena izmed kandidatk ni bila izvoljena v parlament RS. Določilo so nato modificirali in sedaj imajo v statutu stranke zapisano ohlapnejšo določilo, ki pravi, da morajo kandidatne liste za volitve v DZ praviloma (podčrtala M. Š.) vsebovati najmanj 40% delež enega spola, v vsakem primeru pa najmanj 1/3 enega spola pri vseh fazah do odločanja predsedstva stranke (podčrtala M. Š.). Tudi sedaj ni opredeljeno, kje na bi kandidatke kandidirale. (Statut ZLSD, člen 52)

³⁵ LDS ima statutarno določilo, da mora biti najmanj 1/4 vsakega spola na kandidatnih listah za DZ, z vsakimi naslednjimi volitvami pa se ta delež povečuje za 3% do najmanj 40% zastopanosti obeh spolov. (Statut LDS, člen 15).

3.1.1. Formalni dokumenti v Sloveniji o (spolnih) kvotah

Ustavna reforma iz leta 2003 je zagotovila ustavno podlago za sprejem pozitivnih ukrepov, saj je bil v 43. členu ustave (volilna pravica) dodan nov odstavek,³⁶ ki določa, da bo zakon določil ukrepe, namenjene spodbujanju enakih možnosti žensk in moških na volitvah v državna telesa in v telesa na lokalni ravni.

V Sloveniji so bile kvote na nacionalni ravni v procesih oblikovanja institucij političnega odločanja zakonsko obvezujoče za vse politične stranke le v primeru volitev v Evropski parlament leta 2004.

Zakon o volitvah v Evropski parlament obvezuje stranke, da imajo na strankarski listi najmanj 40% predstavnic/predstavnikov istega spola,³⁷ pri čemer mora biti vsaj en predstavnik oziroma ena predstavnica uvrščena v zgornji polovici liste.

Rezultati volitev v Evropski parlament so bili iz gledišča problematike uravnotežene zastopanosti spolov izvrsten uspeh, ki je Slovenijo uvrstil med države z najvišjim odstotkom evropskih parlamentark. Med sedmimi slovenskimi evropskimi poslanci so kar tri evropske poslanke,³⁸ kar predstavlja 42,9% žensk. Ta podatek Slovenijo po klasifikaciji IPU³⁹ uvršča na peto mesto med državami v EP. Kljub temu pa je potrebno upoštevati dejstvo, da so vsi moški evropski poslanci bili izvoljeni s preferenčnimi glasovi, ženske poslanke pa zaradi vrstnega reda na kandidatnih listah.⁴⁰

³⁶ "Zakon določi ukrepe za spodbujanje enakih možnosti moških in žensk pri kandidiranju na volitvah v državne organe in organe lokalnih skupnosti.", Ustavni zakon o spremembi 43. člena, Ustave Republike Slovenije (uz43), Uradni list RS, <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200469&stevilka=3090> (15.11.2004)

³⁷ Prvi predlog spremembe zakona o volitvah v Evropski parlament, ki sicer ni bil sprejet, je predvideval 30% kvote. Predlagal ga je dr. Miha Brejc, podpredsednik SDS, takratni podpredsednik DZ RS in sedanjí poslanec v EP.

³⁸ Slovenske poslanke v Evropskem parlamentu so: Mojca Drčar Murko (LDS) - članica ELDR, dr. Romana Jordan Cizelj (SDS), Ljudmila Novak (N.Si) - obe članici EPP-ED.

³⁹ IPU, Women in Regional Parliamentary Assemblies, <http://www.ipu.org/wmn-e/regions.htm> (18.11.2004)

⁴⁰ RVK, Volitve v EP, Uradni izidi glasovanja, http://www.volitve.gov.si/ep2004/rez_kan.html (18.11.2004)

3.1.2. Stališča intervjuvancev do vpeljave (spolnih) kvot

Slovenija ima z uvedbo formalnih kvot do sedaj samo enkratne in nadvse pozitivne izkušnje, s čimer so po podatkih iz intervjujev zadovoljni tako predstavniki strank kot vladnega urada in civilne družbe. Ob tem pa je po besedah Janše potrebno upoštevati dejstvo, da gre v primeru kandidatnih list za Evropske volitve za "najmanjšo možno listo, ki se kandidira na katerih koli volitvah." Ta podatek ni zanemarljiv, saj lahko stranke iščejo kandidate in kandidatke iz vse Slovenije, povrh vsega pa gre zgolj za sedem ljudi na kandidatni listi, kar pomeni, da morajo od vsakega spola najti najmanj tri in največ štiri kandidate oziroma kandidatke.

Presenetljivo je, da so stališča strankarskih predstavnikov v desnosredinski opciji zelo različna glede učinkovitosti in uporabnosti kvot. Najbolj ostro kvotam nasprotujejo v N.Si. Predsednik Bajuk v kvote ne verjame in meni, da so primerne zgolj v "tistih trenutkih zgodovine, kjer je treba temeljito popraviti napake preteklosti" kot v primeru pozitivne diskriminacije temnopoltih v Združenih državah Amerike. V Sloveniji po njegovem mnenju "problem ženskega sodelovanja ni tako zabetonirano vprašanje" (kot je bilo v času gibanja za državljanske pravice konec 60-tih let prejšnjega stoletja v ZDA, op. M. Š.). Glede na to, da prihajata oba iz iste stranke, pa je zanimiv razkorak med predsednikom stranke in predsednico ŽZ N.Si Drobničev. Slednja sicer odločno zavrača vpeljavo kvot, a zatrjuje, da je ravno nepredušno stanje glede ženske participacije v komunističnem sistemu (torej napake iz preteklosti, op. M. Š.), ko so, po njenih besedah, bile ženske večinoma odrinjene, pripeljalo do tega, da "se ženske ne vidijo" kot primerne kandidatke. Drobničeva meni, da je ženskam ponovno potrebno privzgojiti samozavest in jim pomagati, da izgubijo strah pred tem, če so prave za kandidaturo ali ne. Oba se zavzemata za aktivno delovanje lastnih članic kot vzgled za politično participacijo žensk v Sloveniji. Ob tem Drobničeva opozarja, da je nujno potrebno zakonsko urediti družinsko politiko in jo tudi v celoti implementirati, saj bo ženskam omogočila lažji vstop v aktivno politiko. Glede na izraženo mnenje Drobničeve pa je presenetljivo, da je ravno ŽZ N.Si na zadnjih volitvah s pismi občinskim in mestnim odborom pozivala k vsaj 20 odstotni zastopanosti žensk na kandidatnih listah. Očitno so bili njihovi pozivi in pričakovanja uspešna, saj je na kandidatni listi N.Si bilo skoraj 23% kandidat, v

parlament pa sta bili izvoljeni novi poslanki, kar v poslanski skupini N.Si predstavljata dobrih 22 odstotkov članstva.

Glede na podatke iz intervjuja so v IO ŽO SDS tematiki kvot namenili veliko razprav. Pri njih se mnenja razhajajo zlasti glede na starost članic. Starejše članice, po besedah predsednice Klinarjeve, h katerim se tudi sama prišteva, so zelo proti kvotam in menijo, da se "mora vsaka članica najprej dokazati z delom in pripadnostjo do stranke". Tudi Janša nad vpeljavo ženskih kvot ni preveč navdušen, saj meni, da zgolj uporaba zakonsko predpisanih kvot ne bi rešila problema politične participacije žensk. Po njegovem mnenju je problem nizke zastopanosti žensk mnogo bolj kompleksen. V celoti bo problem rešen, tako Janša, "ko bo želelo kandidirati enako število žensk kot moških, ko se bo okolje enako odzivalo na odločitev ženske ali moškega za kandidaturo /.../, ko bosta na podlagi tega v članstvu strank oba spola enako zastopana". Zgolj vpeljava ženskih kvot bi lahko doprinesla do tega, da bi "na silo zagotovili večji delež žensk, ampak v teh razmerah predvsem na račun kvalitete". Kljub temu pa meni, da bo določitev minimuma pri kandidatnih listah za evropski parlament imela pozitivne efekte, saj bo ženskam dala vedeti, da so v resnici lahko izvoljene tudi na tako pomembna mesta. Dopusča pa tudi možnost, da bi osebno podprl postopno načrtno povečanje kvot z vsakimi nadaljnjimi volitvami, saj bi to zanj bil "morda dober kompromis, ki bi upošteval pozitivne trende".

Najbolj pozitivno so do kvot opredeljeni v SLS, čeprav v stranki o tem še nimajo oblikovanega formalnega stališča. Podobnik je prepričan, da "...bo potrebno najti bolj zavezujoče načine. Zgolj to, da stranke same presodijo in kandidirajo, je očitno premalo". Z načinom, ki je bil uporabljen pri evropskih volitvah, se strinja, zagovarja pa postopno uvedbo oziroma večanje kvot. Pri tem opozarja, da so zanj sprejemljive samo zakonsko predpisane kvote, ki bi veljale za vse stranke. Skukova dodaja, da so v njihovi SŽZ sprva članice kvotam nasprotovale, saj so "mislile in čutile, da smo ženske enakovredne in da bomo s svojim delom dokazale, da smo sposobne delat v politiki." Vendar so po več letnih izkušnjah svoje mnenje

premenile. Od leta 2002⁴¹ menijo, da je "samo z določitvijo nekakšne oblike uveljavljanja kvot oziroma obveze strank glede določenega števila žensk" moč nekaj spremeniti. Prepričane so, da bi bil edini pravilen način, da se deli vedno na pol-pol. Glavni vzrok, zakaj zagovarjajo kvote, je, da je ženske treba "najprej pripraviti in tudi promovirati v javnosti", da bi bile lahko nato izvoljene. Ponavadi ženske slabo odnesejo že pri merjenju javne prepoznavnosti, ki je po mnenju Skukove eden izmed pomembnejših meril⁴² pri izbiri kandidata oziroma kandidatke za poslanca oziroma poslanko.

Kvotam so naklonjeni tudi v UEM, kjer direktorica Saleclove kvote opredeljuje kot "enega izmed ukrepov, da se prej približamo cilju uravnoteženosti spolov". Meni tudi, da gre za dober, a začasen ukrep. Opozarja pa, da je izrednega pomena, da zakon določi, "kako moraš razporediti kandidatke in kandidate".⁴³ Poleg tega opozarja, da imajo stranke že v osnovi večji nabor moških, ker so dlje časa prisotni v politiki in tudi (strankarsko) politično aktivni. Konkretno se zavzema za 40 odstotne kvote na kandidacijskih listah, tako je namreč zapisano tudi v ZEMŽM. Osebnostno pa se ji zdi sprejemljivo tudi prehodno obdobje, v katerem bi se kvote predvidljivo povečale do vsaj 40 odstotne zastopanosti obeh spolov na kandidacijskih listah.

Zelo vneto pa kvote zagovarjajo v Koaliciji za uveljavitev uravnoteženosti žensk in moških v javnem življenju. Ena izmed dveh koordinatoric te civilno družbene pobude, Liana Kalčina, meni, da bi bil model postopnega uvajanja kvot z zakonsko ureditvijo, ki bi na primer po treh volitvah pripeljal do 40 odstotne zastopanosti žensk na kandidacijskih listah, najverjetneje sprejemljiv kompromis za vse neformalne člane Koalicije, ki pa o takem predlogu še niso razpravljali. Njihovo uradno stališče je, da bi morala imeti Slovenija na vseh kandidacijskih listah polovico obeh spolov in sistem zadrge. Zavedajo pa se, da če želijo najti zakonsko določeno rešitev, je potrebno "videti, kakšna je stopnja pripravljenosti v slovenskem političnem prostoru in kakšno je razmerje moči (med političnimi strankami v DZ, op. M. Š.)".

⁴¹ Morda na to vpliva podatek, da je leta 2002 postala predsednica SZZ trenutna predsednica Nada Skuk, ki je pred tem aktivno sodelovala v Koaliciji za uveljavitev uravnotežene zastopanosti žensk in moških v javnem življenju, ki kvote zagovarja.

⁴² Zanimivo je, da Skukova izpostavlja javno prepoznavnost za enega pomembnejših meril pri izboru kandidatov, v statutu in volilnih pravilih pa to merilo sploh ni omenjeno.

⁴³ V UEM zagovarjajo princip zadrge ali princip sendviča, t.j. izmenična razporeditev kandidatov po spolu na kandidacijskih listah.

3.2. Notranji strankarski pritiski - ženske organizacije

Stranke, ki delujejo kot organizacije s članstvom, so praviloma organizirane na treh nivojih, skladno z državno ureditvijo: na nacionalni, regionalni in lokalni ravni, pri čemer se lokalni odbori ukvarjajo tudi z nacionalnimi zadevami, čeprav tendenca kaže, da se čedalje bolj osredotočajo zlasti na lokalno problematiko (Koole, 1994: 284; Sundberg, 1994: 161; Svasand, 1994: 305; Müller, 1994: 59; Bille, 1994: 142).

Na nacionalni ravni je najvišji organ izbranih slovenskih strank kongres, ki ima najširše zastopstvo članov v primerjavi z ostalimi strankarskimi organi. Sestaja se na dve do pet let. Med dvema kongresoma je z izjemo SLS, kjer to glavni odbor, najvišji organ svet stranke, ki odloča o najpomembnejših zadevah, člani sveta pa so praviloma enakomerno geografsko zastopani. Sestaja se tri do šest krat na leto oziroma po potrebi, če to zahteva politično dogajanje (na primer izstop iz vladne koalicije, op. M. Š.). Izvršilni oziroma glavni odbor, ki v stranki opravlja funkcijo fiktivne vlade, (so)odloča pri vseh strankarskih odločitvah v vseh preučevanih strankah. Ima manj številčno, operativno članstvo. Sestaja se po potrebi, praviloma enkrat mesečno.

Za razliko od preučevanih slovenskih strank, kjer imajo centralni sedeži strank vodilno vlogo v strankarskem delovanju in oblikovanju politik (na primer Krašovec, 2000: 79), Farrell (Farrell, 1994: 217) ugotavlja, da "imajo stranke na Irskem skupno dejstvo, da prevladajo 'stranke v parlamentu' in da obstaja šibko centralno organizirano tajništvo".

Sundberg (Sundberg, 1994:158-84) analizira politične stranke na Finskem, a je njegov model zelo uporaben tudi za slovenske, zlasti preučevane desnosredinske stranke. Da bi stranke zadovoljile različne delne interese so znotraj stranke ustanovile bolj ali manj samostojne interesne organizacije ali forume. Z namenom, da bi zadržale staro članstvo in privabile nove člane, so stranke začele nagovarjati potencialne člane glede na spol, starost, poklic itd. V svoje programe so vnašale problematiko, ki zadeva ciljne skupine mladih, žensk, študentov, upokojencev, skupine različnih poklicev. Najbolj izrazito izraženi interesi so vidni med volitvami in strankarskimi kongresi, ko si vse notranje skupine želijo svojega predstavnika

bodisi med kandidati na volitvah bodisi izvoljenega v kak strankarski organ (Sundberg, 1994: 171).

Na Norveškem je tako praviloma pri vseh političnih strankah mogoče najti vsaj tri pomožne organizacije – žensko gibanje, mladinsko gibanje in izobraževalno organizacijo (Svasand, 1994: 310). Na Finskem so si najbolj utrdile svoj položaj mladinske, ženske in študentske organizacije (Sundberg, 1994: 171).

Po mnenju Matlanda je eden izmed najpomembnejših dejavnikov, ki lahko poveča število žensk pripravljenih kandidirati, obstoj in dejavnost ženskih gibanj in organizacij, ki se načrtno ukvarjajo z ženskimi politikami. Le-ti pomagajo ženskam z izkušnjami in pripravami na javne nastope, pomagajo jim zgraditi samozavest in zagotavljajo podporo pri volilni kampanji. Ne samo, da je ženska s tako pomočjo sama bolj pripravljena kandidirati, temveč je tudi iz gledišča strankarskih selektorjev bolj sposobna ali primernejša za kandidaturo (Matland, 1998:66-65).

Ženske se bodo znotraj stranke tudi mnogo lažje organizirale, če imajo stranke jasna in odprta pravila pri postopkih izbire kandidatov. Matland trdi, da "/j/asna in odprta pravila ženskam omogočajo, da razvijejo strategije, ki jim zagotovijo prednost" (Matland, 1998:71).

Vsaka izmed treh preučevanih slovenskih strank ima znotraj organizacije žensko zvezo ali odbor. V N.Si je to Ženska zveza pri Novi Sloveniji, v SDS Ženski odbor SDS, v SLS pa Slovenska ženska zveza. Po podatkih pridobljenih iz intervjujev, poznajo te zveze oziroma odbori različne stopnje organiziranosti.

3.2.1. Ženska zveza pri Novi Sloveniji

Ženska zveza je bila ustanovljena 3. novembra 2001, kot "samostojna politična organizacijska enota v sestavu stranke, ki združuje dekleta, matere in žene vseh družbenih skupin z namenom neposrednega sodelovanja in soodločanja pri oblikovanju politike, ki temelji na krščanskih

demokratskih vrednotah na vseh področjih javnega življenja.⁴⁴ Zveza zagovarja demokracijo, pravno državo, socialno pravičnost, solidarnost, osebno svobodo, kulturno in politično ter demografsko identiteto in Evropo kot unijo vrednot, zlasti pa si bo prizadevala za varstvo in razvoj družine kot najpomembnejše celice naroda" (Statut ŽZ).⁴⁵ Delovanje zveze temelji na krščanski etiki in izhaja iz Slovenske ljudske tradicije, politično pa se navezuje na programske usmeritve Nove Slovenije.⁴⁶

Organizacijska struktura je enaka strankini. Deluje na območju Republike Slovenije, med Slovenkami v zdomstvu in zamejstvu (eno od podpredsedniških mest ŽZ N.Si je namenjeno predstavnici žensk v diaspori) ter sodeluje s sorodnimi ženskimi organizacijami doma, v Evropi in svetu (Bilten vladnega urada za enake možnosti, 2002, št.9, str.11). Zvezi trenutno predseduje ga. Lidija Drobnič, ki je tudi članica Izvršilnega odbora stranke.

Po statutu stranke lahko v organe zvez kandidirajo samo člani stranke (Statut N.Si, 67 člen), članice N.Si pa se organizirajo v žensko zvezo, ki je lahko dejavna na vseh nivojih, na katerih je organizirana stranka (Statut N.Si, 70. člen). ŽZ N.Si se financira iz lastnih dohodkov, iz dela sredstev, ki jih določi izvršilni odbor in drugih sredstev (Statut N.Si, 67. člen). Po besedah Drobničeve dobi Ženska zveza N.Si od stranke, ne glede na ostale vire dohodka, mesečno 100.000 slovenskih tolarjev.

ŽZ N.Si po statutu nima po funkciji pripadajoče predstavnice v izvršilnem odboru, čeprav so v trenutni sestavi izmed 15 članov IO N.Si kar tri ženske članice.⁴⁷ V svetu stranke ji, tako kot ostalim oblikam strankarske organizacije, pripadata dve predstavnici in prav tako tudi dve predstavnici na kongresu stranke.

Po podatkih iz intervjuja glede uveljavitve formalne zastopanosti ŽZ N.Si v organih stranke članice ŽZ niso preveč angažirane, čeprav razmišljajo, da bi za naslednji kongres stranke pripravile predlog in zanj poskusile najti zadostno podporo, da bi tako kot predsedniku

⁴⁴ N.Si, <http://www.nsi.si/nsi.php?akcija=zdruzenja#zenska> (26.10.2004)

⁴⁵ N.Si, <http://www.nsi.si/nsi.php?akcija=zdruzenja#zenska> (26.10.2004)

⁴⁶ N.Si, <http://www.nsi.si/nsi.php?akcija=zdruzenja#zenska> (26.10.2004)

⁴⁷ Med drugim predsednica in podpredsednica ŽZ N.Si.

podmladka tudi ŽZ po funkciji pripadalo eno mesto v IO stranke. Prav tako pa pripravljajo z ZEMŽM predviden Akcijski načrt, ki bo prvi formalni dokument predstavljen širšemu članstvu in vodstvu nasploh.

Po besedah predsednice Drobničeve pa so članice ŽZ N.Si zelo aktivne: pomagajo pri delu stranke z namenom, da bi se za delo v parlamentu odločilo več žensk, organizirajo izobraževalne akcije, pripravljajo okrogle mize, javne tribune, kulturne dogodke, poleg tega pa aktivno sodelujejo pri vsaki seji sveta ali IO stranke. Izkupiček iz njihovih aktivnosti je praviloma namenjen humanitarnim namenom - največkrat pomagajo konkretnim družinam z večimi otroci, ki se nahajajo v slabem gmotnem stanju. Z delovanjem ŽZ je zadovoljen tudi predsednik stranke Bajuk, ki zvezo ocenjuje kot "aktivno telo znotraj stranke, ki ga zelo visoko cenim in spoštujem" in je z njenim delovanjem relativno dobro seznanjen. Odnos vodstva stranke do ŽZ Drobničeva ocenjuje kot odličen, saj je med ŽZ in vodstvom stranke dobra komunikacija, stranka ŽZ omogoča souporabo prostorov na sedežu stranke ali v prostorih svetniške skupine in ji namenja finančno podporo. To potrjujejo tudi besede Bajuka, saj opisuje zvezo kot zelo samostojno in samoiniciativno. Kadar le more, se udeleži njihovih dogodkov.

Ne glede na formalna pravila pa so ženske v N.Si relativno dobro zastopane v izvršilnem odboru v primerjavi z ostalima dvema preučevanima strankama. Drobničeva je na primer na zadnjem kongresu med kandidati za petnajst članski IO (11 od njih se voli, ostalim članstvo pripada po funkciji, op. M. Š.) stranke po številu glasov dobila 5. mesto, poleg nje pa sta še izvoljeni dve drugi članici ŽZ.⁴⁸ Za razliko od SDS, kjer so med 21 članskim IO le tri⁴⁹ ženske, in SLS, kjer je med 13 člani le 1 ženska,⁵⁰ štejem zastopanost žensk v N.Si za eden izmed dokazov relativne dobre podpore žensk v stranki.

⁴⁸ V IO N.Si sta še podpredsednica Slavica Navinšek in članica ŽZ N.Si Marjeta Humar. Skupaj predstavlja to 20% članstva v IO N.Si.

⁴⁹ Članice IO SDS so Alenka Jeraj, podpredsednica stranke in predsednica podmladka (SDM), dr. Bojana Kos in Ladka Furlan. Skupaj predstavlja 14,3% članstva v N.Si.

⁵⁰ Po funkciji je članica IO podpredsednica stranke Nada Skuk, ki predstavlja 7,8% članstva.

Na vprašanje, zakaj kljub naporom v slovenskem parlamentu sedi malo žensk, Drobničeva odgovarja, da je to zaradi kombinacije volilnega sistema, dejstva, da v Sloveniji ni bilo demokracije in da ženske niso tako "vzgojene", da bi o tej možnosti razmišljale. "Glavno vlogo o tem, kdo pride v parlament, pa imajo vsekakor politične stranke. Pa tudi civilna družba. Stranke, ki pametno vodijo svojo politiko, so naslonjene na civilno družbo in se z njo povezujejo." Da bi se v parlamentu bolj uravnovesilo razmerje med spoloma, pa bi po mnenju Drobničeve stranke morale največ napora vložiti v delo po terenu, saj je po njenem mnenju "najbolj pomembna neposredna povezava človek do človeka".

3.2.2. Ženski odbor SDS

Ženski odbor SDS (v nadaljevanju ŽO SDS) je nastal v aprilu leta 1992. Sprva je bil to Odbor socialdemokratinj. Zaradi večje prepoznavnosti v slovenskem političnem prostoru, pa se je Odbor socialdemokratinj 15. maja 2002 na Kongresu preimenoval v Ženski odbor SDS, kjer je bila izvoljena sedanja predsednica ga. Ferida Klinar.⁵¹

ŽO SDS se povezuje s civilno družbenimi skupinami, društvi, raziskovalnimi ustanovami in institucijami na državni in lokalni ravni (Špiljak, 2001: 33). Zavzema se za odpravljanje neenakosti v politiki zaposlovanja žensk, trudi se za zagotavljanje enakih možnosti žensk na delovnem mestu (za enako delo enako plačilo in enake možnosti poklicnega napredovanja). Odbor se zavzema tudi za večje sodelovanje žensk v postopku političnega odločanja, za večji odstotek zastopanosti žensk v predstavniških in izvršilnih organih, zato ženske tudi spodbuja, da se dodatno politično izobražujejo. Odbor se vključuje v reševanje socialnih problemov, zavzema se za pravičnejšo stanovanjsko politiko, posebno za mlade družine, za izboljšanje zdravstvenega varstva žensk, otrok, mladine in ostarelih ter invalidnih oseb. Posebno skrb pa odbor namenja odpravljanju vseh vrst nasilja nad ženskami in otroci ter odpravljanju vseh oblik zasvojenosti (alkoholizem, mamila).⁵²

⁵¹ Intervju s Ferido Klinar.

⁵² ŽO SDS, <http://www.sds.si> (26.10.2004)

V IO stranke ženska organizacija nima po funkciji pripadajočega mesta, je pa predstavnica ŽO SDS nanj vabljen, kadar je na dnevnem redu tema, ki je neposredno povezana z delovnim področjem ženskega odbora. V svetu stranke sodeluje tudi predsednica ŽO SDS po funkciji, kar pa po besedah Klinarjeve ni dovolj, saj se svet sklicuje vsake dva do tri mesce, kar ne omogoča hitrega in nemotenega dostopa do informacij. Sicer pa statut SDS določa, da svet stranke pred vsakim kongresom določi število predstavnikov oziroma predstavnic vsake interesne organizacije in foruma, tudi ŽO SDS.

Glede formalne zastopanosti predstavnice ŽO v IO stranke so članice odbora odločene, da bodo podobno kot v ŽZ N.Si pripravile statutarno spremembo za naslednji kongres, saj menijo, da je v njem nujno potrebno zagotoviti prisotnost vsaj ene predstavnice ŽO SDS.

Glavno nalogo ženske organizacije znotraj stranke Klinarjeva razdeljuje na primaren in sekundaren vidik. Prvi je organizacijske narave. Po njenem mnenju bi morale članice "spodbuditi čim več članic, da bi se aktivno vključile v delovanje stranke". To bi dosegli z okrepitevijo delovanja ŽO na državni ravni in naknadno s širjenjem in ustanavljanjem novih odborov. Sekundaren vidik pa je vsebinsko naravnani. ŽO bi se moral po besedah Klinarjeve "bolj aktivno vključiti v problematiko, ki zadeva ženske in družino kot osnovno celico družbe". To pa bi storil z aktivnim sodelovanjem s poslansko skupino, tako, da bi poslanci ob takih vsebinah upoštevali mnenje in predloge odbora.

Stranka ŽO SDS omogoča souporabo prostorov, mu pomaga pri administrativnih poslih (pošiljanje vabil ipd.) in ji ob utemeljeni obrazložitvi namenja denar po projektih oziroma predvidenih dogodkih. Klinarjeva dodaja, da se pogosto v ŽO niso odločile za izvedbo določenega projekta, saj niso mogle zagotoviti, da bo dogodek imel takšen efekt, kot ga je pričakovalo vodstvo stranke.

Iz intervjuja pa je moč razbrati, da Klinarjeva ni zadovoljna z dostopom informacij in se je marsikdaj kot predsednica ŽO čutila zapostavljena. Trdi namreč, da je vodstvo večkrat opozarjala na primer na nujnost sprejema Akcijskega načrta, informirala pristojnega za

koordinacijo forumov in interesnih organizacij o aktualnih zadevah in morebitnih težavah, a ni naletela na veliko posluha.

Klinarjeva meni, da na nizko zastopanost žensk v slovenskem parlamentu vpliva "politično neosveščeno volilno telo, ki še vedno bolj zaupa moškemu spolu" in dejstvo, da se ženske zaradi "pomanjkanja prostega časa in prevelike skrbi za družino za politiko začno odločat, ko njihovi otroci odrastejo". O vplivu politične stranke na delež žensk v parlamentu pa je Klinarjeva prepričana, da ima politična stranka "v svojih rokah škarje in platno", za ta namen ima vso paleto možnih ukrepov, med drugim pa lahko ženske umešča v izvoljive okraje.

3.2.3. Ženska zveza pri Slovenski ljudski stranki (SLS)

Pred združitvijo strank SLS in SKD v SLS+SKD sta znotraj obeh obstajali organizirani ženski skupini, ki sta delovali na nacionalni in lokalni ravni od 1992. To sta bili Slovenska ženska zveza pri SKD in Ženska zveza pri SLS. Po združitvi strank sta se združili tudi obe ženski skupini v Slovensko žensko zvezo (SŽZ). Novo nastala Ženska zveza sodeluje z drugimi ženskimi organizacijami sorodnih političnih strank in tudi ostalimi civilno družbenimi organizacijami pri nas in v tujini. Zavzema se za temeljne človekove pravice in svoboščine ter za temeljna načela pravne države. Njen cilj je tudi informiranje slovenskih žena, da bi jim na ta način vzpodbudili politične interese, zato zveza daje možnosti za vsestransko delo in izobraževanje. Aktivna pa je tudi znotraj stranke in v javnosti, saj sodeluje pri procesih odločanja, zlasti pri evidentiranju in določanju kandidatov za volitve (Špiljak, 2001: 33).

Sedanja predsednica Nada Skuk, ki je tudi podpredsednica stranke in članica Izvršilnega odbora SLS o SŽZ, pravi naslednje:

"SŽZ je nastala sočasno z nastankom stranke, ko so se oblikovale tudi druge zveze kot na primer kmečka, upokojenska itd., ženske pa smo se povezale ravno zaradi zavesti, da so ženske manj zastopane v politiki, z namenom, da se znotraj stranke organiziramo, da bomo tako tudi lažje vplivale na politiko stranke."

Sicer pa si SŽZ sama zastavlja cilje in naloge. Glavni cilj po besedah Skukove je "večja zastopanost žensk (v vseh oblikah političnega predstavnštva op. M. Š.), naslednja pa sodelovanje na vseh političnih področjih". Največ vpliva pa si želijo pri vprašanjih, ki se bolj nanašajo na ženske, na primer glede družine, zaposlovanja žensk, enakih možnosti žensk in kadrovanja žensk.

SŽZ po statutu nima po funkciji pripadajoče predstavnice v izvršilnem odboru SLS, sta pa člana tudi podpredsednika stranke, od katerih mora vsaj ena biti ženska.⁵³ Kadar so na dnevnem redu zadeve z njihovega področja delovanja oziroma pristojnosti, je nanj vabljen tudi predstavnica SŽZ, ki pa nima glasovalne pravice. V Glavnem odboru, ki je najvišji organ SLS med dvema kongresoma, nimajo po funkciji pripadajočega mesta. Na svet stranke je po funkciji vabljen predsednica SŽS, vendar nima glasovalne pravice. Pet članic Upravnega odbora SŽS ima položaj delegatke na kongresu, vendar imajo samo glasovalno pravico, ne pa tudi volilne.

SŽZ je edina izmed ženskih organizacij znotraj desnosredinskih političnih strank, ki je sprejela Akcijski načrt, ki ga je soglasno (podčrtala M. Š.) potrdil tudi kongres stranke.⁵⁴ V njem so med ukrepi zapisale, da bo SŽZ s pomočjo stranke pripravila predlog ustreznih sprememb ali novih določb statuta; da bo stranka kadrovske in finančno okrepila SŽZ; da bo stranka s pomočjo ostalih interesnih organizacij in forumov vzpostavila posebno evidenco članic, ki bo služila za kadrovanje ali kandidiranje ženske; da bo stranka posebej izobraževala ženske kandidatke in da bo stranka "določila in oblikovala progresivno vključevanje kandidatke" na državnozborskih, evropskih in lokalnih volitvah, kjer bo evidentirane kandidatke vključevale po principu zadrge.

Podpora stranke ženski organizaciji je velika, če sklepamo po podatkih iz intervjuja in tudi po podpori, ki so jo ženske dobile na zadnjem strankarskem kongresu. Prav tako pozitivno odmeva dejstvo, da je vodstvo stranke sprejelo statutarno določbo, da mora vsaj ena izmed podpredsednikov stranke biti ženska. Vendar, komentira Skukova, "si vsi želijo bolj

⁵³ Trenutno funkcijo podpredsednice SLS opravlja predsednica SŽZ Nada Skuk.

⁵⁴ Kongres SLS, 15. 11. 2003

počasnega uravnoteženja". To potrjuje tudi predviden rok izvajanje ukrepov zapisanih v Akcijskem načrtu, ki precej fleksibilno navaja leto 2004 kot cilj pa predvideva državnozbornske volitve 2008. Nekaj pomislekov glede dejanske podpore pa sproža tudi podatek, da na zadnjih volitvah nobena ženska kandidatka SLS ni kandidirala na izvoljivem mestu. Menim, da je tu ključni problem, ki ga v intervjuju omenja tudi Skukova, da kljub podpori vodstva, da je obstoječe stanje potrebno spremeniti, "ta problematika ne doseže vseh občinskih odborov".

Tudi Skukova, tako kot ostali predsednici ženskih organizacij, za slabo zastopanost žensk v parlamentu deloma krivi sistem volitev, kjer same kvote ne rešijo ničesar, če ni opredeljeno tudi, da kandidirajo na izvoljivih mestih. V tem smislu Skukova obžaluje ukinitve nacionalnih list, ki so strankam dopuščale, da so lahko vodile svojo kadrovsko politiko in izpostavljale mlade, ženske ipd. Drugi razlog pa je premajhna (medijska) izpostavljenost žensk, kar posledično vodi do manjše družbene razpoznavnosti. To pa se bo spremenilo šele takrat, tako Skukova, ko bo stranka naredila preskok in se zavestno odločila za promocijo žensk in jih tudi pripravila za kandidatke.

Vse tri ženske organizacije znotraj strank imajo podobno organiziranost bolj ali manj primerljivo matični stranki, pri čemer je iz intervjuja bilo moč razbrati, da imajo največ organizacijskih težav v ŽO SDS, med tem ko sta ostali zvezi bolj organizirani. ŽZ N.Si ima tudi največ aktivnosti na lokalnem nivoju. Vse tri zveze uživajo precejšnjo podporo pri vodstvu stranke in imajo dejansko možnost sooblikovati strankarsko politiko. Predsedniki strank so v intervjujih dali vedeti, da imajo ženske organizacije praviloma "odprta vrata", da pa od njih pričakujejo nenehno samoiniciativnost. Kolikšen je njihov vpliv, je dejansko odvisno od vodilnih posameznic v ženskih organizacijah. Nobena izmed strank doslej ne beleži zavrnitve kakršnega koli formalnega predloga glede izboljšave zastopanosti žensk v politiki, ker ženske organizacije v tej smeri doslej niso delovale. Izjemo najdemo na primer v SLS, kjer je angažiranost ene posameznice vplivala na aktivnost celotne ženske organizacije, da je pripravila statutarni predlog, da ima stranka vsaj eno podpredsednico in zanj dobila podporo. Tudi N.Si in SDS nameravata v bližnji prihodnosti v statutu določiti, da jima pripada mesto v IO stranke. Formalna zastopanost žensk v najvišjih organih strank pa ni zadosten pogoj, da ženske organizacije izvršujejo pritisk glede večje zastopanosti žensk v parlamentu.

Obstaja nekaj bistvenih pogojev za doseg tega cilja. Glede na podatke, pridobljene z intervjuji, gre za kombinacijo večih dejavnikov. Prvič, potrebne so neprestane aktivnosti na lokalnem nivoju, da bi dosegle prepoznavnost in privabile nove potencialne članice. Drugič, potrebno je neprestano dobro sodelovanje z vodstvom stranke na državnem nivoju in tudi po lokalnih odborih, da se pretežno moško članstvo sčasoma osvesti o tem, da je enakovredna zastopanost obeh spolov pomembna in dobrodošla tako za stranko kot za celotno družbo. In nenazadnje, da ženske ne izgubijo rdeče niti pri svojem cilju, torej, da ne razpršijo svojih resursov, zlasti človeških, na vse strani. Potrebno je biti samoiniciativen pri podajanju predlogov, vztrajen pri zagovarjanju svojih ciljev ter ob upoštevanju notranje političnih in notranje strankarskih okoliščin prilagodljiv pri izbiri in uporabi mehanizmov za doseg svojega cilja - povečanja žensk v parlamentu. Pri izbranih ženskih organizacijah sta prva dva pogoja bolj ali manj izpolnjena. Ženske organizacije so relativno aktivne in uživajo pri vodstvu zlasti na državnem nivoju relativno veliko podporo. Potrebno bi bilo povečano delovanje na lokalnem nivoju, zlasti v oddaljenih regijah, in izboljšati komunikacijo z lokalnimi vodstvi. Precej nedorečene pa so ženske organizacije glede zadnjega pogoja, t. j. svoje vizije glede poti in načinov za doseg končnega cilja, ki je enakovredna zastopanost obeh spolov. Nujno potrebno se mi zdi sodelovanje med ženskimi organizacijami (vseh) parlamentarnih strank, bodisi v okviru nekakšne nevladne organizacije bodisi vladne institucije ali zgolj na podlagi nekega "džentlmenskega dogovora". Šele takrat, ko se bodo med seboj dogovorile za konsenzualno vizijo reševanja tega problema, bodo ženske organizacije imele dejansko moč vpliva na delež žensk v parlamentu.

3.3. Domači zunanji pritiski

Na stranke, kot glavne selektorje v procesu izbiranja kandidatov, (lahko) vplivajo tudi nekateri zunanji igralci. Nekateri imajo vpliv preko zakonodajnih instrumentov in na stranke vplivajo posredno z zakonskimi predlogi, drugi akterji so lahko kritični odsev ali odraz dejanske strankarske politike na tem področju in vršijo funkcijo opozicije v luči vprašanja enake zastopanosti žensk v procesih odločanja. Med prve štejem Urad za enake možnosti (v nadaljevanju UEM), ki ga je po besedah direktorice UEM vlada ustanovila skladno z

evropskimi direktivami, med slednje pa štejem obstoj nekaterih civilno družbenih pobud (na primer Koalicija za uveljavitev uravnotežene zastopanosti žensk in moških v javnem življenju) in nevladnih organizacij,⁵⁵ ki se ukvarjajo (tudi) s to tematiko. Podrobneje bom predstavila delovanje UEM in Koalicije za uveljavitev uravnotežene zastopanosti žensk in moških v javnem življenju (v nadaljevanju Koalicija) na tistem področju, ki zadeva problematiko pričujočega diplomskega dela.

3.3.1. Urad za enake možnosti

Nastanek vladne organizacije,⁵⁶ ki si prizadeva za uveljavljanje načela enakosti žensk in moških v praksi, je omogočila sprememba političnega sistema. V prejšnji politični ureditvi, ko je ideologija zavirala obstoj različnih interesnih organizacij in preprečevala politično delovanje, je namreč prevladovalo mnenje, da obstoječe ustanove ustrezno skrbijo tudi za pravice žensk in da zato ni potrebe po ustanovitvi posebnih institucij. Po drugi strani pa je bil položaj žensk v marsičem na zavirljivi ravni: visoka stopnja zaposlenosti, liberalna zakonodaja glede splava in načrtovanja rojstev, dokaj kakovostna in dostopna mreža javnega otroškega varstva itd. To so zagotovo pridobitve, ki jih je potrebno ohraniti. Po besedah direktorice UEM, mag. Tanje Salecl, je urad "nastal iz potrebe, da poskrbi za uravnotežene možnosti žensk in moških v družbi" in da se spremeni razmišljanje, "da če se sprejmejo zakonske določitve, bosta spola tako ali tako enaka".

Direktorica Saleclova med nekdanje glavne naloge uvršča spremembe položaja žensk in moških v naši družbi, predlaganje in sprejemanje ukrepov, mednarodno sodelovanje in udejstvovanje žensk v politiki.

Prvi korak k uveljavljanju politike enakih možnosti na najvišjih ravneh oblasti je bil storjen z ustanovitvijo parlamentarne Komisije za žensko politiko. Komisija je bila ustanovljena junija

⁵⁵ Najpogosteje se v zvezi s problematiko uravnotežene zastopanosti obeh spolov v politiki v javnosti omenja Mirovni inštitut, po podatkih CNVOS pa se s tem ukvarjajo še druge nevladne organizacije, kot so Društvo VITA ACTIVA, ŽENSKI KLUB; ŠKUC idr.

⁵⁶ UEM, Zgodovina UEM, <http://www.uem-rs.si/slo/predstavitev/zgodovina.html> (3.11.2004)

1990, kmalu po prvih večstrankarskih volitvah. Na pobudo komisije je bil 1. julija 1992 z odlokom Vlade Republike Slovenije ustanovljen Urad za žensko politiko. Prva direktorica je bila Vika Potočnik, nasledili sta jo Vera Kozmik in Mira Olup Umek. Vlada Republike Slovenije je na seji 15. februarja 2001 Urad za žensko politiko s sklepom preoblikovala v Urad za enake možnosti, ki prevzema in razširja naloge Urada za žensko politiko. V času pisanja diplomskega dela je direktorica UEM mag. Tanja Salecl. Za svoje delo in za delo urada je odgovorna generalnemu sekretarju Vlade Republike Slovenije.⁵⁷

Med stalne aktivnosti UEM⁵⁸ sodijo spremljanje položaja žensk na vseh ravneh javnega odločanja, predvsem pa ocenjevanje rezultatov državnih in lokalnih volitev.

Podrobneje Saleclova o ključnih nalogah UEM:⁵⁹

"Današnje ključne naloge (UEM, op. M. Š.) so uresničevanje enakosti spolov. Želimo si doseči, da kljub temu, da imamo v naši družbi ženske in moški različne norme in pričakovanja, skušamo doseči enakost spolov. To pomeni, da imamo vsi enake možnosti, da smo enako obravnavani. Glede na to, da v tem trenutku nismo enaki, pa moramo upoštevati razlike, da imamo na koncu vsi enak rezultat."

Če primerjamo naloge UEM iz obdobja nastanka s trenutnimi nalogami, ni velike razlike, razen da je UEM postal pristojen tudi za reševanje vseh področij diskriminacije, kar pa presega preučevanje udeležbe obeh spolov v politiki. Različen pa je pristop reševanja politične participacije žensk, saj so se po besedah Saleclova včasih odločali samo z vidika žensk, "/z/daj pa gledamo iz vidika obeh spolov. Zato je nastala nova strategija – Strategija integracije načela enakosti spolov vse politike, po angleško 'main streaming'".

Dejavnosti in pristojnosti UEM⁶⁰ ureja vladni Sklep o ustanovitvi, organizaciji in delovnem področju urada za enake možnosti ter Sklep o spremembah sklepa o ustanovitvi, organizaciji in delovnem področju Urada za enake možnosti.

⁵⁷ UEM, Zgodovina UEM, <http://www.uem-rs.si/slo/predstavitev/zgodovina.html> (3.11.2004)

⁵⁸ UEM, Peking + 10, <http://www.uem-rs.si/slo/index.html> (3.11.2004)

⁵⁹ Intervju s Tanjo Salecl.

Za uspehe na področju uresničevanja načela uravnotežene zastopanosti spolov v politiki po besedah Saleclove⁶¹ v UEM štejejo spremembo Ustave Republike Slovenije in sprejetje Zakona o volitvah v Evropski parlament v letu 2004.

Z namenom, da se zajame razlike in povezave med dvema sestavnima deloma mednarodnih standardov enakosti spolov (nediskriminacijska zakonodaja in politika enakosti spolov), je bil leta 2002 sprejet že omenjen in na kratko predstavljen Zakon o enakih možnostih žensk in moških,⁶² ki med drugim obvezuje vlado, da upošteva načelo uravnotežene zastopanosti spolov pri sestavljanju posvetovalnih in usklajevalnih organov, drugih delovnih teles, nacionalnih delegacij pri mednarodnih organizacijah, strokovnih svetov. Enake obveznosti veljajo za državni zbor pri sestavi delovnih teles in delegacij, oblikovanih v skladu s pravili poslovnika.

Najnovejši zakon, ki je bil sprejet maja 2004 na področju enakosti spolov, je Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja, vendar se ukvarja s širšim vprašanjem diskriminacije, med drugim tudi na podlagi spola.⁶³

Očitek zlasti predsednic ženskih organizacij je, da je UEM ob preimenovanju izgubil razpoznavnost in medijsko opaznost. Na ta očitek Saleclova odgovarja, da so se "zgledovali po nazivih enakih evropskih institucij po Evropi. Urad za žensko politiko je bil presežen, ker je v preteklosti bila strategija, ki je imela poudarek samo na ženskah", sedaj pa se več ne osredotočajo samo na en spol, temveč težijo k ravnovesju obeh spolov. Hkrati pa priznava, da je "/s/ spremembo imena nekoliko padla razpoznavnost urada /.../, čeprav je v primerjavi z drugimi uradi ali nekaterimi ministrstvi še zmeraj dosti visoka".⁶⁴

Iz vrst ženskih intervjuvank je bil podan tudi očitek, da je UEM premalo vpliven in da bi se ga moralo reorganizirati oziroma prestrukturirati. Na ta očitek Saleclova odgovarja, da je bil

⁶⁰ UEM, Osnovne dejavnosti, <http://www.uem-rs.si/slo/predstavitev/dejavnosti.html> (02.11.2004)

⁶¹ Intervju s Tanjo Salecl.

⁶² UEM, Peking + 10, Zakonodajni okvir za politiko enakosti spolov <http://www.uem-rs.si/slo/index.html> (3.11.2004)

⁶³ UEM, Peking + 10, Zakonodajni okvir za politiko enakosti spolov <http://www.uem-rs.si/slo/index.html> (3.11.2004)

⁶⁴ Intervju s Tanjo Salecl.

UEM uspešen pri tem, da je ohranil relativno samostojnost kot samostojen urad pod okriljem sekretariata vlade, ki bi jo v primeru obstoja znotraj ministrstva izgubil. V tem primeru je obstajala bojazen, da bi bila vprašanja, s katerimi se UEM ukvarja, zapostavljena. S samostojnostjo pa je ohranil tudi majhnost kolektiva sedmih ljudi, kar omogoča hitrejšo reakcijo na aktualne zadeve.

Zanimivo je, da Bajuk delovanje UEM ne pozna, tako zatrjuje v intervjuju, zato ga ni želel ocenjevati. Janša je menil, da je pomembno, da obstaja institucija, ki bdi nad celotno izvršilno oblastjo v tem oziru ter priznal, da nekakšen vpliv urad sicer ima, se pa strinja s predsednicami ženskih organizacij, da je vpliv premajhen. Poleg tega je dodal, da dejavnosti urada premalo pozna, da bi lahko predlagal izboljšavo, hkrati pa opozoril, da je veliko odvisno tudi od ljudi, ki ta urad vodijo. Tudi Podobnik meni, da UEM ni relevanten dejavnik, ki bi imel vpliv na zastopanost žensk. Zanimivo pa je, da je podobno kot Janša tudi on mnenja, da bi moral UEM imeti "močno, karizmatično predsednico". Iz intervjujev je bilo moč razpoznati, da predsedniki strank nad UEM niso bili najbolj navdušeni, pri čemer sta vsaj dva razloga. Eden je zagotovo ta, da UEM ni poskušal dovolj pritegniti in v svoje delovanje vključiti vodstva strank in je zato med njimi manj prepoznaven, drugi pa, da predsedniki reševanje problema neenake zastopanosti žensk v političnih telesih in procesih odločanja poskušajo urejevati na svoj način, mimo UEM.

Ženskam prijazna stranka

V enem izmed projektov UEM Women can do it II (Ženske to zmoremo II), ki so ga pripravili za ženske iz političnih strank jugo-vzhodne Evrope v okviru Pakta stabilnosti, so med drugim izoblikovali listo kriterijev, po kateri je možno ugotoviti, v kolikšni meri je stranka prijazna ženskam. S kombinirano metodo analize formalnih dokumentov in intervjujev predstavnikov strank sem po teh kriterijih naredila klasifikacijo ženskam prijazne stranke med izbranimi slovenskimi strankami.

Ob preučevanju kriterijev pa sem naletela na težavo, saj so kriteriji nenatančno opredeljeni. Avtorji klasifikacije namreč nikjer ne razlikujejo, kolikšen vpliv imajo na zaključno

ugotovitev formalno oziroma neformalno obstoječi ukrepi in kako vpliva na oceno deloma obstoječ ukrep.

Tabela 3: Ženskam prijazna stranka

	N.Si	SDS	SLS
Enakost spolov je ena izmed osnovnih programskih vrednot stranke	Da	Da	Da
Posebni ukrepi za enakost spolov so vključeni in imajo prednost v volilnih programih (obljubah)	Ne	Ne	Ne
Ženske org. imajo neomejeno možnost, da o enakosti spolov odpirajo znotraj strankarske in javne razprave	Da	Da	Da
Stranka služi kot kanal med ženskimi pobudami NVO v civilni družbi, parlamentom in vlado (če jo sestavlja)	Da	Ne	Da
Stranka ima jasne določitve financiranja ženskih organizacij	Da	Ne	Ne
Stranka spoštuje statutarno zapisane pozitivne ukrepe za enakost spolov znotraj organov in na vseh listah	Da	Da	Da

Vir: Women Can Do It II, Stability Pact Gender Task Force Project (Lokar, 2003:31)

Vir: formalni dokumenti in intervjuji s predstavniki strank

Tako ima na primer SDS v svojem programu zapisano: "Vsi ljudje se rodimo enakovredni ne glede na raso, vero, spol (podčrtala M. Š.) ali socialno okolje" in "Zato zavračamo izključevanje žensk...",⁶⁵ SLS in N.Si pa zagovarjata demokratično in socialno državo ter družinsko politiko ipd., kar neposredno vključuje tudi vrednotenje enakosti spolov. Po drugi strani pa ima SDS predvidene pozitivne ukrepe zgolj znotraj organov, in ne tudi za kandidacijske liste. V poročilu projekta ni razvidno, kako striktno se je potrebno držati kriterijev.

Presenetljiva pa je ugotovitev, da ima N.Si, ki v programu in statutu zagovarja zelo konzervativne vrednote, za katere ni pričakovati, da bi bili v sozvočju s povečanjem

⁶⁵ SDS, program, <http://www.sds.si/> (25.11.2004)

zastopanosti žensk v politiki, od 6 kriterijev kar 5 pozitivno izpolnjenih. SLS izpolnjuje 4 pogoje, SDS, ki se po besedah predsednika Janše uvršča v slovenski politični prostor kot sredinska stranka (torej bližje načelom levega ideološkega prostora, ki so praviloma bolj odprti do tega vprašanja, op. M. Š.), pa le polovico. Iz te površne ocene bi lahko sklepali, da je od vseh desnosredinskih strank SDS najmanj naklonjena ženskam, N.Si pa najbolj.

3.3.2. Koalicija za uveljavitev uravnotežene zastopanosti žensk in moških v javnem življenju

Koalicija za uveljavitev uravnotežene zastopanosti žensk in moških v javnem življenju⁶⁶ (v nadaljevanju Koalicija) je v javnosti najbolj prepoznano civilno družbeno gibanje, ki se ukvarja z vprašanjem zastopanosti žensk v politiki. Nanj so me med drugim opozorile tudi sogovornice, ki sem jih intervjuvala.

Za podrobnejšo predstavitev ravno tega gibanja sem se odločila tudi zato, ker ima zelo omejen spekter delovanja, ki popolnoma ustreza raziskovalnemu področju mojega diplomskega dela.

Glavna cilja Koalicije (Odločajmo skupaj, 2002):

- spodbujanje in uveljavitev uravnotežene zastopanosti žensk in moških v javnem življenju v Republiki Sloveniji, predvsem s spreminjanjem slovenske volilne zakonodaje, v kateri naj bo določeno, da mora na vseh kandidatnih listah za lokalne in nacionalne volitve enak delež žensk in moških (sistem zadrge);
- uveljavljanje načela uravnotežene zastopanosti žensk in moških v vseh organih oblasti in na drugih mestih odločanja.

V Koaliciji sodelujejo predstavnice naslednjih parlamentarnih strank: LDS, SLS in ZLSD. Zanimivo pa je, da v njej ne sodelujejo predstavnice ženskih organizacij N.Si in SDS. Predsednici obeh slednjih organizacij v intervjujih Koaliciji namreč očitata predvsem

⁶⁶Po prvotnem načrtu sem nameravala intervjuvati dr. Vlasto Jalušič, strokovnjakinjo iz področja politične participacije žensk iz Mirovnega inštituta in med drugim tudi članico Koalicije, ki pa je intervju zavrnila.

ideološko opredeljenost in omejenost. Po mnenju Drobničeve se po eni strani Koalicija ukvarja z vzhodnoevropskimi državami, sama pa Slovenijo uvršča med centralno evropske države, po drugi strani pa očita nekaterim predstavnicam Koalicije, ki so "bile aktivne tudi v času komunističnega nasilja", da po državah nekdanje Jugoslavije "govorijo o svojih, še vedno komunističnih pogledih, na razvoj žene in ženske politike". Poleg tega pa v Koaliciji niso upoštevali mnenja ŽZ N.Si na okroglih mizah, kamor so bile sicer povabljene. Članice ŽZ N.Si se po besedah Drobničeve "v taki družbi niso videle".

Nekoliko milejše, a vendar precej podobno stališče zastopa Klinarjeva, ki ni želela komentirati sodelovanje SLS v Koaliciji, čeprav se ji zdi razumljivo, da se je SLS kot takrat vladna stranka za to odločila, opozicijski stranki pa ne. V ŽO SDS so po vabilu Kalčinove (ene izmed koordinatoric Koalicije, op. M. Š.) o sodelovanju v Koaliciji o tej možnosti temeljito razpravljale in zaključile, da ni smiselno sodelovati "v neke vrsti podaljšku UEM", kjer so "pretežno dejavne bivše komunistke". Članice IO ŽO SDS so bile prepričane, da "še ni prišel čas, da se strnejo vrste".

Odločitev predsednic ženskih organizacij N.SI in SDS je potrebno razlagati ob upoštevanju takratnega političnega vzdušja in razmerja moči med strankami različnih ideoloških usmeritev. Ta odnos in razmerje moči, glede na današnje razmerje moči med strankami v parlamentu, zagotovo ni več enako. Še več, obrnilo se je v prid desnosredinske opcije. Poleg tega je Koalicija deloma prispevala k sprejetju nekaterih ukrepov, ki so pomagali k boljšemu položaju žensk v politiki (ustavne spremembe, ZEMŽM, op. M. Š.). Tega ne zanika niti Klinarjeva, vendar dodaja, da "...Koalicija ne vpliva na delež žensk v parlamentu. Kar je napredka, je odvisno od samih političnih strank." Ocenjuje tudi, da je manjša zastopanost žensk v parlamentu v primerjavi s preteklim mandatom med drugim tudi poraz Koalicije.

Kalčinova za tako konkreten očitek, kot zatrjuje v intervjuju, še ni slišala, ga pa odločno zavrača. Trdi, da so znotraj Koalicije bila izpostavljena "zelo radikalna in zelo radikalno leva razmišljanja", vendar so z njimi "zelo kmalu opravili". Kljub težkim, vročim razpravam, tako Kalčinova, so v raznolikosti mnenj zmeraj iskali skupni imenovalec, "ne glede na to, iz katerih

političnih strank so članice in člani prihajali". Njihov glavni in edini cilj je sprememba ustave in zakonodaje, o drugih stvareh se ne pogovarjajo, trdi Kalčinova.

V intervjujih so svoja stališča o delu in vplivu Koalicije predstavili tudi predsedniki strank. Bajuk podpira "svobodno odločitev" (ŽZ N.Si, op. M. Š.), da "se udeležijo in sodelujejo v tistih organizacijah in pojavov civilne družbe, na katere gledajo pozitivno". Janša se deloma strinja z očitkom ideološko levičarske usmerjenosti, k očitkom pa še dodaja selektivnost nastopa. Kot primer navaja zadnje predsedniške volitve, ko takrat vladne stranke niso imele nobene ženske med kandidati, pri čemer se Koalicija ni oglasila, nasprotno pa je takoj odreagirala, ko je največja opozicijska stranka na listi resda imela premalo žensk. Ob tem še dodaja, da je nujno, da se k izboljševanju zastopanosti žensk pritegne vse in išče konsenz med vsemi. Za razliko od predsednikov N.Si in SDS pa Podobnik ocenjuje delo Koalicije pozitivno in opozarja na njeno medijsko prodornost ter siceršnjo redno aktivnost. Priznava ji dobro pripravljenost pri spremembi Ustave in aktivnost pri sprejemanju zakona o evropskih volitvah. Zdi pa se mu razumljivo, da je znotraj Koalicije za ženske "prisotna politična delitev".

Kalčinova sprejema očitek, da je Koalicija naredila premalo ob zadnjih predsedniških volitvah, ko je med drugimi kandidirala tudi ženska kandidatka, ki je, glede na to, da se je uvrstila v drugi krog, imela realne možnosti za izvolitev. Takratno nedelovanje Koalicije opravičuje s prepričanjem, da bi se "Koalicija razletela naslednji dan", če bi takratno kandidatko podprli, saj je bilo potrebno upoštevati dejstvo, da so njihove članice tudi iz drugih političnih strank, ki so podpirale drugega kandidata.

Po opravljenih intervjujih sem oblikovala mnenje, da Koalicija vendarle predstavlja relativno pomemben dejavnik v procesu spreminjanja politične kulture državljanov in državljanek, vendar bi se lahko ob nekaterih, zlasti strukturnih spremembah zares oblikovala v nek forum, kjer bi lahko še kvalitetneje izoblikovali stališča sprejemljiva za vse politične opcije. Prednosti Koalicije vidim v tem, da nima nobene formalne strukture v primerjavi z UEM ali ženskimi političnimi organizacijami in ni odgovorna nobenemu višjemu organu, zato si lahko privoščijo nekoliko drznejši pristop k reševanju problematike neenake zastopanosti spolov v politiki. Pozitivno je tudi, da ima zelo jasno začrtane cilje in s tem tudi mandat svojega delovanja.

Svoje odločitve sprejema s konsenzom med svojim članstvom, kar ji daje tudi relativno široko podporo v (politični) javnosti. Tu pa nastopi tudi njena šibkost. Največjo pomanjkljivost vidim v nesodelovanju z ženskami iz SDS in N.Si. Če bo Koalicija želela v čim krajšem času doseči čim več glede ne samo pravne ureditve, ampak tudi dejanske udeležbe in zastopanosti žensk v politiki, bo morala privabiti ali vzpostaviti sodelovanje med ženskami vseh parlamentarnih političnih strank, še zlasti tistih, ki so trenutno vladne. V tem primeru bo konsenz najverjetneje težje doseči, vendar bo odločitev mnogo lažje implementirati. Odločitve bi bile tudi manj selektivne oziroma enako kritične do vseh političnih strank, kar bi Koaliciji dvignilo kredibilnost, prepoznavnost in dejansko moč vplivanja.

3.4. Zunanji mednarodni vplivi

S vprašanjem enakopravnega odnosa do žensk, tudi na političnem področju, se ukvarjajo številne mednarodne organizacije, nevladne organizacije in drugi mednarodni akterji kot so na primer politične stranke v Evropskem parlamentu. V delu, kjer preučujem nekatere formalne dokumente, ki se ukvarjajo z vprašanjem enakopravnega odnosa do žensk v družbenem življenju, sem izbrala le tiste mednarodne organizacije oziroma njihove dokumente, ki se najbolj neposredno nanašajo na vprašanje enakopravne zastopanosti žensk v parlamentu. Naknadno sem predstavila stališče do politične participacije žensk v ženski organizaciji znotraj Evropske ljudske stranke (EPPW), nevladni evropski organizaciji European Women (EUW) in v poslanski skupini v Evropskem parlamentu Evropski ljudski stranki-Evropskih demokratov (EPP-ED).

3.4.1. Formalni dokumenti

Slovenija je kot članica Združenih narodov (v nadaljevanju OZN), Sveta Evrope, Evropske unije (v nadaljevanju EU), Mednarodne organizacije dela (v nadaljevanju ILO) in drugih mednarodnih organizacij ratificirala vrsto pogodb in se s tem zavezala k njihovem izvajanju.

S članstvom OZN se je zavezala k izpolnjevanju Splošne deklaracije človekovih pravic iz leta 1946, obeh mednarodnih paktov o človekovih pravicah iz leta 1966 (vsi trije dokumenti prepovedujejo diskriminacijo na osnovi spola) ter Deklaracije o odpravi diskriminacije žensk iz leta 1967, ki se nanaša zgolj na pravice žensk. Na podlagi zgoraj omenjenih dokumentov je OZN 1979 sprejela Konvencijo o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk,⁶⁷ ki ne govori o diskriminaciji na podlagi spola, temveč prav o prepovedi diskriminacije žensk. Najbolj zanimiv za preučevanje vprašanja politične zastopanosti žensk je II. del Konvencije (zlasti 7. in 8. člen, op. M. Š.), ki govori o odpravi diskriminacije žensk v političnem in javnem življenju. Konvencija pa je prvi mednarodni dokument, ki poleg omenjenega predvideva tudi t. i. pozitivne ukrepe, ki jih določa kot "posebne začasne ukrepe, katerih namen je pospešiti uresničevanje dejanske enakosti moških in žensk" (Gortnar in Salecl, 2004: 116).

Doslej najmočnejša mednarodna izjava o aktualnem vprašanju pa je bila sprejeta v Pekinških izhodiščih za ukrepanje⁶⁸ iz leta 1995. Člen 13 pravi naslednje:

"Krepitev moči žensk in njihovo polno in enakopravno sodelovanje na vseh družbenih področjih, vključno s sodelovanjem v procesu odločanja in dostopu oblasti, sta ključnega pomena za doseganje enakosti, razvoja in miru."

Omeniti je potrebno tudi doprinos ILO, ki načelo enake obravnave zasleduje vse od ustanovitve leta 1919, kasneje pa je bilo to načelo prenešeno v Philadelphijsko deklaracijo⁶⁹ iz leta 1944, ki opredeljuje cilje in namen organizacije (Gortnar in Salecl, 2004: 116-17). ILO je sprejela še številna priporočila in konvencije, ki pa se ne nanašajo toliko na politično participacijo žensk, temveč bolj na vidik formalne in dejanske enakosti v vseh poklicih.

Na evropskih tleh pa je eden pomembnejših dokumentov o varstvu človekovih pravic žensk nastal pod okriljem Sveta Evrope. Evropska konvencija o varstvu človekovih manjšin in

⁶⁷ OZN, Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, http://www.uehrs.si/slo/konvencija_besedilo_CEDAW.html (11.12.2004)

⁶⁸ OZN, Beijing Declaration, <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/declar.htm> (23.12.2004)

⁶⁹ ILO, Constitution, <http://www.ilo.org/public/english/about/iloconst.htm> (11.12.2004)

temeljnih svoboščin⁷⁰ določa stvarne norme za zagotavljanje posameznih pravic in uvaja mednarodni nadzorni mehanizem - Evropsko sodišče za človekove pravice (II. del Konvencije, op. M. Š.) (Gortnar in Salecl, 2004: 118).

V EU je za področje enakih možnosti spolov zadolžena zlasti Evropska komisija. Od podpisa Rimske pogodbe⁷¹ leta 1957, ki v členu 119 predvidi "načelo enakega plačila za enako delo za moške in ženske", pa vse do danes se pri izgradnji Evrope namenja velika pozornost položaju žensk, ne le na delovnem trgu, ampak tudi kar zadeva porodniški dopust in boj proti nasilju v družini ali proti trgovini z ljudmi. Od leta 1975, ko je bila na tem področju sprejeta prva direktiva, je število direktiv do leta 2004 naraslo na osem.

Amsterdamska pogodba,⁷² podpisana leta 1997, je na področje položaja žensk vnesla velik napredek najprej z uvedbo postopka soodločanja na področju enakosti moških in žensk, potem z vnosom členov o pozitivni diskriminaciji na trgu delovne sile (člen 141) in o nediskriminaciji po spolu (člen 13). Slednji člen predstavlja zavezo za integracijo načela enakosti spolov v vse dejavnosti EU, ki se kaže med drugim tudi kot eden izmed štirih stebrov zaposlovanja v institucijah EU, ta pristop pa je uporabljen tudi v strukturnih skladih EU.

Besedilo konvencije "Ustava za Evropo"⁷³ vnaša na to področje še dodaten napredek, saj člen 2 določa, da Unija temelji na vrednotah enakosti in enakosti med ženskami in moškimi.

Evropske institucije so ob zavedanju pomembnosti tega vprašanja za dosego spolnega ravnotežja med uslužbenci sprejele pozitivne strategije. Evropski parlament je sprejel več resolucij, v katerih poziva k uravnoteženi participaciji žensk in moških v procesih političnega odločanja. Tudi Svet EU je leta 1996 sprejel priporočilo, v katerem priznava, da je uravnotežena zastopanost obeh spolov v procesih političnega odločanja nujen pogoj za

⁷⁰ Svet Evrope, Evropska konvencija o varstvu človekovih manjšin in temeljnih svoboščin, <http://www.idcse.nuk.si/> (11.12.2004)

⁷¹ EC, Pogodba o Evropski gospodarski skupnosti, podpisana v Rimu 25. 3. 1957 (11957E), <http://www.gov.si/svez/> (11.12.2004)

⁷² EC, Amsterdamska pogodba, podpisana v Amsterdamu 10.11.1997, (OJ C 340, 11997D), <http://www.gov.si/svez/> (11.12.2004)

⁷³ EC, Ustava za Evropo, podpisana 29. 10. 2004 v Bruslju, http://ue.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?lang=SL&id=748&mode=g&name (11.12.2004)

nemoteno delovanje demokracije.⁷⁴ Slovenija je v času pristopnih pogajanj k EU od leta 1998 do 2002 uskladila svojo nacionalno zakonodajo s pravnim redom EU. Posledica te uskladitve je med drugim UEM ter sprejetje nekaterih zakonov, ki so omenjeni v začetku diplomskega dela.

3.4.2. Ženska zveza Evropske ljudske stranke (EPPW) in European Women (EUW)

V zasnovi diplomskega dela sem predvidevala, da bom lahko primerjala odgovore treh mednarodnih intervjuvancev, žal sta se kljub večkratni prošnji in intervenciji odzvali le Doris Pack, predsednica ženske zveze EPP (v nadaljevanju EPPW) in Ingrid Tichy-Schreder, predsednica nevladne organizacije European Women⁷⁵ (v nadaljevanju EUW), ki je blizu vrednotam desnosredinske opcije. Odgovora Hansa Gerta Pötteringa, vodje poslanske skupine Evropske ljudske stranke – Evropskih demokratov (v nadaljevanju EPP-ED), nisem uspela pridobiti, zato ne morem narediti primerjav primerne izbiri slovenskih intervjuvancev. Kljub temu sem poskusila najti stališča Pötteringa v drugih virih. Nekaj pogledov o tem, kako zunanje mednarodno okolje vpliva na delovanje političnih strank in ženskih organizacij, sem odkrila v intervjuju Doris Pack in Ingrid Tichy-Schreder. Njune odgovore primerjam v nadaljevanju.

Na vprašanje, kakšen je status EPPW, Packova odgovarja, da "je zveza vseh ženskih organizacij znotraj družine EPP - članic, zvez in opazovalcev". O EUW pa pravi, da je to ženska zveza konzervativnih krščanskih demokratov in desnosredinskih žensk, ki ni toliko strankarsko povezana, temveč je bolj podobna nevladni organizaciji. Tichy-Schrederjeva pa EUW opisuje kot "nevladno organizacijo pri Evropskem svetu in Združenih narodih". Odnos med EPPW in EUW označuje Packova kot dva stebra na novo ustanovljene European Women Association (EWA); prvi predstavlja strankarski del, drugi, ki je mnogo starejši, pa nevladno organizacijo. Tichy-Schrederjeva dodaja, da sta v njej obe organizaciji enakovredno zastopani

⁷⁴ EPP-ED, Zagotoviti enake možnosti moških in žensk, http://www.epp-ed.org/Policies/pkeynotes/21equal-men-women_sl.asp (01.12.2004)

⁷⁵ Članice EUW so predstavnice naslednjih držav: Avstrija, Ciper, Danska, Estonija, Francija, Grčija, Luksemburg, Malta, Nemčija, Norveška, Poljska, Slovenija, Španija, Švedska, Švica in Velika Britanija.

in da se srečanje EWA pod organizacijskim okriljem EPPW zgodi vsaki dve leti.

"Obstaja skupno stališče o uravnoveženi enakosti spolov v parlamentu, ki zahteva večjo zastopanost žensk. Kako naj bi se ta cilj dosegel, pa je prepuščeno nacionalnim telesom," trdi Packova. "EUW podpira uravnoveženo zastopanost spolov, ki ga članice 'prenašajo' svojim matičnim strankam, nekatere posameznice pa so članice nacionalnih parlamentov ali vlad, zato resolucije EUW zastopajo tudi na tem nivoju," trdi Tichy-Schrederjeva.

Na vprašanje, ali EPPW svojim članicam daje kakšno podporo in ali se o njihovih priporočilih razpravlja v ženskih organizacijah znotraj EPP, Packova meni: "EPPW sodeluje pri oblikovanju vseh resolucij naše matične stranke EPP in po težkih razpravah nam v njih uspe vključiti veliko naših idej. Oblikujemo veliko amandmajev." O svoji lastni angažiranosti pa: "Med drugim sem kot predsednica EPPW predsednikom strank članic EPP pravočasno napisala pismo, v katerem sem jih pozvala, naj uvrstijo dovolj kandidatk na liste. Kot mi je znano, je to v eni (izmed slovenskih članic EPP, op. M. Š.) povzročilo nekaj razprav". Nanje predsedniki slovenskih strank, članic EPP niso odgovorili. Tichy-Schrederjeva pa o delovanju EUW pravi naslednje: "EUW deluje v 10 komisijah, v katerih so zastopane vse sekcije (sekcije so razdeljene po državah, op. M. Š.) s strokovnjakinjami in političarkami. O vsebini dela se odločajo komisije same, vendar morajo v dveh letih raziskati svoje področje znotraj glavne teme in pripraviti deklaracijo ali resolucijo, ki se potem obravnava na svetu EUW."

Tako Packova kot Tichy-Schrederjeva menita, da so ženske organizacije zelo koristne, poleg tega pa Packova trdi: "Me spreminjamo resolucije in deloma tudi glave; moški večinoma ne razmišljajo v tej smeri". Tichy-Schrederjeva meni, da so ženske organizacije pomembne, saj "vplivajo na oblikovanje in sprejemanje političnih odločitev. Pogosto je potrebno imeti tako organizacijo, ki lahko podpre ženske pri kandidaturi na regionalni, nacionalni in mednarodni ravni". Zanimiv pa je odgovor Packove na vprašanje o obveščenosti o ženskih organizacijah znotraj slovenskih strank, članic EPP (SDS, N.Si, SLS). Sama namreč ocenjuje, da njihovega dela ne pozna. Mnogo bolj je o slovenskih članicah seznanjena Tichy-Schrederjeva, ki je omenila žensko organizacijo iz SLS kot edino slovensko članico v EUW. Dela članic pa v EUW ne ocenjuje, tako Tichy-Schrederjeva, saj je to prepuščeno nacionalnim odborom. Zanj

je pomembno dejstvo, da so članice zmožne sodelovati pod skupno platformo, preko katere lahko vplivajo na nacionalno in evropsko politiko. Pozna pa primere, ko so nekatere članice neposredno prepričevale predsednike strank, druge so v strankarskih programih in statutih poskrbele za tudi do 50% zastopanost žensk v parlamentih.

Na vprašanje, katere mehanizme za povečanje deleža žensk v parlamentu bi priporočila strankam, članicam EPP, Packova odgovarja, da je to odvisno od volje vsake nacionalne stranke. "Nemška CDU je zahtevala, da je vsaka tretja kandidatka na listi ženska", čeprav to ni predvideval noben zakon. Sicer tega nepisanega pravila "lahko nisi upošteval, vendar si moral strankarskemu občestvu razložiti, zakaj je temu tako. V Franciji obstaja zakon, druge stranke imajo drugačna pravila". Zanimivo je tudi njeno stališče o podpori desnosredinskih strank do tega vprašanja. Meni, da "imajo praviloma desnosredinske stranke, izjema so Skandinavske države, več težav pri deležu žensk v predstavniških telesih (kot stranke leve ideološke usmeritve, op. M. Š.)". Tudi Tichy-Schrederjeva meni, da obstajajo različne poti pri reševanju problema neuravnotežene zastopanosti spolov, ki pa so večinoma nacionalno kulturno pogojene in se jih ne da kopirati. Meni pa, da čim več je žensk v stranki, tem večji je vpliv žensk znotraj strank.

Zanimivo je to, da v EPPW očitno posvečajo največ pozornosti spremembi formalnih dokumentov, pri čemer jih seveda omejuje raznolikost med samimi članicami organizacije (naj spomnim, da se že pri slovenskih članicah odnos do ureditve obvezne zastopanosti žensk v parlamentu bistveno razlikuje, op. M. Š.), v razpravi znotraj EPP pa se to razlikovanje opazi tudi med strankami samimi. V resnici pa EPPW nima mehanizma, ki bi lahko "vsiljeval" novosti v politični drži EPP. Svoje lahko prispeva zgolj skozi razprave, pri pripravi resolucij ali v obliki amandmajev. Priznati je treba, da v kolikor jim vendarle uspe v resolucije uvrstiti svoje stališče, ima to lahko pozitiven učinek tudi na evropsko zakonodajo, saj ima EPP zaradi svoje politične moči v evropskem parlamentu pomemben vpliv na vse dokumente, ki jih oblikuje in sprejema bodisi evropski parlament ali evropska komisija. Vzpodbuden je tudi osebni pristop predsednice Packove, ki se je v zvezi z evropskimi volitvami obrnila neposredno na same predsednike strank znotraj družine EPP, pri čemer pa ni bila uspešna. Neizkoriščene možnosti večjega vpliva na EPP v zadevah, ki se dotikajo vprašanja žensk, pa

vidim tudi v pomanjkanju poznavanja nacionalnih ženskih organizacij in njihovega dela. Menim, da je na novo vzpostavljeno sodelovanje EPPW in EUW pod okriljem EWA odlično zastavljeno, saj lahko tako obe organizaciji koristita posamično pridobljene informacije, finančna sredstva⁷⁶ in druge vire za isti cilj - podpora žensk v javnem življenju, zlasti v politiki. Iz intervjujev je moč razbrati, da predsednica EUW bolje pozna posamezne organizacije članice, čemur lahko botruje dejstvo, da je predsednica EPPW zelo aktivna na veliko drugih področij znotraj stranke EPP in tudi kot poslanka v evropskem parlamentu. Prav tako je v intervjuju bilo nakazano, da EPPW bolj ustreza pristop "od spodaj navzgor", torej, da preko ženskih organizacij na nacionalni ravni EPPW deluje kot dejavnik pritiska na EPP in s tem posledično vpliva na spremembo zakonodaje na Evropski ravni. EUW pa ubira pristop "od zgoraj navzdol". Njihove članice na svetih sprejmejo odločitve in usmeritve, ki jih nato članice poskušajo uveljavljati preko posameznic na vplivnih političnih položajih na nacionalni ravni, pa naj gre za spremembo zakonodaje ali lobiranja za umestitev žensk na kandidacijske liste ali druge položaje. Organizaciji se torej organizacijsko in vsebinsko precej dobro dopolnjujeta in tako pokrivata precej širok pas v nudenju podpore ženskam v javnem življenju, zlasti v politiki.

3.4.3. Evropska ljudska stranka – Evropski demokrati (EPP-ED)

Predsednik politične skupine EPP-ED v Evropskem parlamentu Pöttering meni, da je "/v/ demokratični družbi bistvenega pomena, da so vsi elementi populacije zastopani".⁷⁷ Zaveda se, da lahko ženske odigrajo ključno vlogo v novem evropskem prostoru. V uvodu povzetka seminarja EPP-ED na temo Status žensk in njihova vloga v politiki,⁷⁸ ki je potekal marca 2003 v Benetkah, omenja konkreten primer švedskih volilk. Na referendumu o vpeljavi evra na Švedskem je po njegovih besedah "precejšen del žensk izkazal zadržanost do tega velikega

⁷⁶ V nekaterih državah, npr. v VB, politične stranke in strankarske organizacije ne morejo kandidirati za državna sredstva (Leigh Mendelsohn, predstavnica VB v EUW, podatek pridobljen na kongresu EWA v Berlinu, 9-11.10.2004).

⁷⁷ The Status of Women and Their Role in Politics, <http://www.epp-ed.org/Activities/docs/femmes-en.pdf> (01.12.2004)

⁷⁸ The Status of Women and Their Role in Politics, <http://www.epp-ed.org/Activities/docs/femmes-en.pdf> (01.12.2004)

projekta". V istem viru navaja tudi, da se je delež članic skupine EPP-ED dvignil iz 21,4% januarja 1999 na 26,81% v decembru 2003. Navaja tudi, da teži k skupnemu sodelovanju vseh moških in žensk, da bi dosegli skupne cilje, vendar opozarja, da se ne želi ujeti v "past" viktimizacije žensk, ki je bila pri srcu ameriškim feministkam v 70-tih letih prejšnjega stoletja in je danes še vedno popularna pri levici evropskega političnega spektra".

Koordinatorica EPP-ED v odboru o pravicah in enakih možnostih žensk Rodi Kratsa-Tsagaropoulou⁷⁹ meni, da je sodelovanje žensk na enakih temeljih v procesih odločanja in političnih dejanjih na eni strani demokratična zahteva, po drugi pa v korist Evropske skupnosti.

V EPP-ED, meni Tsagaropoulouva, so si zmeraj prizadevali za "realističen in odločen pristop, da bi lahko ugotovili resnično naravo problemov, s katerimi se srečujejo ženske in predlagali odločitve, med tem ko bi upoštevali svobodno voljo žensk in princip subsidiarnosti". Menijo tudi, da vprašanje enake zastopanosti spolov v politiki (v tuji literaturi se uporablja izraz 'political parity', op. M. Š.) zahteva nenehno pozornost držav članic EU kot tudi EU same. Meni pa, da je pri reševanju tega vprašanja potrebna "odločna politična volja, številne strateške ocene in ukrepi, kot so znanstvena ocena situacije, redno poročanje, pozitivni pravni ukrepi, ukrepi za informiranje in dvigovanje zavesti v političnih strankah in v javnem mnenju, primerno financiranje ter razvoj politik, ki bodo združevale družinske obveznosti ter profesionalno in politično življenje".

V svojem biltenu, ki nosi naslov "Zagotoviti enake možnosti moških in žensk", so pripadniki EPP-ED zapisali, da bo skupina EPP-ED še naprej zavzeto delovala pri dejanskem izvajanju že obstoječih direktiv, še zlasti kar zadeva enako plačilo, in pri sprejemanju izvirnih ukrepov kot osnove za uspešno uskladitev poklicnega in družinskega življenja žensk. Veliko pozornost bo namenila tudi večji udeležbi žensk v političnem življenju.

V EPP-ED se očitno zavedajo, da ženske postajajo čedalje aktivnejše pri političnem odločanju

⁷⁹ The Status of Women and Their Role in Politics, <http://www.epp-ed.org/Activities/docs/femmes-en.pdf> (01.12.2004)

in bodo zagotovo v prihodnje temu vprašanju posvečali precej pozornosti. Pomemben del njihovih članic zasleduje precej konzervativne vrednote, zato je moč pričakovati, da bodo podpirali zakonske rešitve, ki bodo omogočile boljši položaj družin in s tem svobodnejše odločanje ženskam za poklicne dejavnosti, tudi za politiko. Vendar se zavzemajo za počasne in postopne spremembe, kar je v skladu s stališči slovenskih političnih strank, ki so članice EPP-ED. Podobno pa je tudi njihovo stališče glede dejavnikov, ki vplivajo na do sedaj neuravnoteženo zastopanost obeh spolov.

Ocenjujem, da predstavniki slovenskih političnih strank mednarodne zakonodaje na tem področju ne poznajo prav dobro, saj nobeden izmed njih v intervjuju ni omenil niti enega samega dokumenta. Po intervjujih sodeč pa se stranke zavedajo in celo pozitivno sprejemajo mednarodni vpliv, zlasti vpliv EPP. Podobnik pravi, da "mednarodno okolje pozitivno vpliva na to, da se znotraj stranke tej temi posveča več pozornosti", Janša meni, da "EPPW daje ustrezne poudarke in to na relativno neekstremen način, ki ne odbija", temveč, da gre "za zdravo logiko, ki teži k temu, da je zastopanost spolov tudi v politiki uravnotežena". Bajuk meni, da gre za trend po celem svetu in da "zunanji svet vedno bolj vpliva na domače politično prizorišče, kar pa je zdravo". To prepričanje pa delijo tudi predsednice ženskih organizacij, ki ga najbolje ubesedi Klinarjeva. Le-ta je prepričana, da "se bodo norme, ki so v veljavi v EPP glede zastopanosti moških in žensk, morale nekako projicirati tudi v naš demokratični prostor".

Eden izmed konkretnih pokazateljev, da mednarodno okolje vendarle vpliva na obnašanje slovenskih politikov, bi lahko bil primer Mihe Brejca, ki je odstopil podpredsedniško mesto ženski predstavnici v delegaciji DZ RS v Parlamentarni skupščini Sveta Evrope in se pri tem skliceval na kritiko in pritožbe te skupščine na zasedbo slovenske delegacije v njej. Opazna pa je tudi čedalje pogostejša praksa, da se o enakopravnosti spolov v političnem življenju govori v javnosti.

4. Sklep

V diplomskem delu sem raziskovala vpliv političnih strank na delež žensk v parlamentu. Prvo hipotezo, da politične stranke vplivajo na delež žensk v parlamentu Republike Slovenije z vplivanjem na proces oblikovanja političnega predstavnštva na ravni oblikovanja meril za izbiro kandidatov in nadzorujejo izbor kandidatov, je bilo najlažje dokazati. Moja predvidevanja so potrdili tako številni domači in tuji avtorji kot tudi vsi intervjuvanci. Na postopek izbire kandidatov in kandidatke v začetnem stadiju, ko govorimo o primernih kandidatih, res nekoliko vpliva nacionalna zakonodaja, vendar ima zelo majhen vpliv na sam izbor. Največ vpliva imajo dejansko strankarski odločevalci, v preučevanih strankah so to v največji meri izvršilni odbori, ki pa so dovzetni za predloge lokalnih strankarskih odborov in tudi interesnih organizacij znotraj stranke. Potrebno se je zavedati, da se politične stranke v procesu iskanja kandidatke lahko ukvarjajo zgolj s tistim bazenom primernih kandidatke, ki so pripravljene sploh razmišljati o kandidaturi in se zato uvrščajo med potencialne kandidatke. Ob tem bi se bilo potrebno podrobneje posvetiti vplivu okolja kot dejavniku, ki so ga intervjuvanci najpogosteje omenili kot pomembnega pri selekciji med primernimi in potencialnimi kandidati. Stranke imajo možnost, da v praviloma štiri letnem obdobju med parlamentarnimi volitvami pripravijo in izoblikujejo potencialne kandidatke, ki jih nato kandidirajo na volitvah. Poleg tega imajo odločevalci v političnih strankah možnost določitve kandidatke v volilnih okrajih, pri čemer se že v naprej zavedajo približne možnosti izvolitve. Odločevalci v političnih strankah se lahko odločijo za kandidaturo kandidatke v predvidljivo izvoljivem okraju in s tem lahko vplivajo na zastopanost žensk v parlamentu.

Strategije za uravnoteženost žensk v političnih strankah dobivajo v preučevanem obdobju (2000 – 2004) vse večjo podporo znotraj strank, pri čemer se te ne osredotočajo zgolj na en tip strategij, temveč je njihov pristop razpršen in vključuje več strategij. Po podatkih, pridobljenih iz intervjujev ugotavljam, da v času kampanj glavni politični igralci pogosto govorijo o pomembnosti žensk v parlamentu v propagandnih sporočilih. Stranke uporabljajo afirmativne ukrepe do ženskih članic in jim omogočajo precejšnjo podporo (zlasti logistično) pri njihovem delu in s tem pridobivanju novih članic, ki so potencialne kandidatke. Deloma pa so stranke v

svoje delovanje vpletle strategije pozitivne diskriminacije, kar pomeni, da se ženskam namenja določena mesta v političnih telesih, kot je mesto ženske podpredsednice pri SLS ali zastopanost žensk v izvršilnem odboru stranke po funkciji ipd., ter seveda na kandidatnih listah, ko ima v primeru dveh enakovrednih kandidatov prednost kandidatka, kot je to v primeru SDS. V to strategijo spada tudi obstoj posebne ženske organizacije znotraj vseh preučevanih političnih strank, ki ima sodeč po intervjujih dejansko možnost vpliva. Ženske organizacije se zdijo nepogrešljive pri prepričevanju novih ženskih kadrov za vstop v politiko, tak uspešen primer je na primer Ženska zveza pri Novi Sloveniji, po drugi strani pa vršijo notranji pritisk, kar omogoča ozaveščenost članstva o nujnosti uravnotežene zastopanosti obeh spolov tako v parlamentu kot tudi znotraj stranke (na primer soglasni sprejem Akcijskega načrta v SLS) in ustvarjajo okolje, v katerem strankarski odločevalci razmišljajo in ukrepajo v tej smeri.

To hipotezo potrjuje tudi dejstvo, da so v preučevanem obdobju ravno politične stranke v parlamentu tiste, ki so kljub ideološkim razlikam dosegle več kot dvotretjinsko soglasje o sprejetju spremembe ustave, ki dovoljuje poseben pristop k reševanju problema premajhne zastopanosti žensk v parlamentu. Prav tako so v tem obdobju sprejele Zakon o enakih možnostih žensk in moških, ki podrobno in načrtno predvideva ukrepe za izboljšanje zastopanosti žensk ne samo v parlamentu, temveč tudi na lokalnih nivojih in znotraj strank.

Tretjo hipotezo, da strategije političnih strank, ki imajo za cilj večje število žensk v parlamentu, niso uspešne zaradi dejanske nepodpore strank, pa moram deloma zavrniti, deloma pa potrditi. Resda deloma te strategije niso uspešne, kar je po mnenju avtorjev ter intervjuvancev iz strankarske, vladne in nevladne sfere zlasti posledica neosveščenosti glede tega vprašanja v družbi (primerne kandidatke se na primer še vedno bojujejo s kulturnimi predsodki v njihovi okolici in ponekod znotraj članstva, na primer stranke se v kampanji ne zavzamejo dovolj za poučevanje in vodenje kandidatke, ki se pogosto prvič sooča s postopkom kandidiranja), vendar tudi zaradi tega, ker ženske same ne izkoriščajo prostora, sredstev in možnosti vpliva, ki so jim na voljo.

Kljub temu ni moč spregledati kar nekaj dejstev in sicer: vseh sprememb formalnih dokumentov, pričenši z ustavo in nekaterimi zakoni, čedalje pogostejšega obravnave te teme v samih političnih strankah, bodisi znotraj ženskih organizacij, kot so dejale ženske predstavnice političnih strank, ali na plenarnih zasedanjih strank, relativno opazne dejavnosti za to področje specializiranega Urada za enake možnosti in njegove družbeni prepoznavnosti med Slovenci, čedalje pogostejše razprave o tej temi v civilni družbi in obstoju ter nastajanju precejšnje slovenske literature na to temo, zlasti v preučevanem obdobju. Zaključujem, da kljub dejanskemu zmanjšanju neposredno izvoljenih žensk v mandatu 2004-2008 ne morem v celoti trditi, da so strategije političnih strank neuspešne, saj (ne)posredno učinkujejo na obravnavanje vprašanja političnega zastopanja žensk v parlamentu v družbi.

Nikakor ni moč spregledati čedalje večjega tako formalnega kot tudi neformalnega vpliva mednarodnega okolja, v katerega je Slovenija vse bolj vpeta. Tako EPPW kot EPP-ED, pa tudi praksa EU institucij dokazuje, da je enaka spolna zastopanost v institucijah odločanja eno ključnih in neprestano aktualnih vprašanj pri odločanju o kakršni koli tematiki. Res pa je, da se tudi evropske desnosredinske politične sile odločajo za manj radikalen in postopen pristop k reševanju tega problema.

Vsi dejavniki, ki sem jih preučila v diplomskem delu, kažejo na to, da bo v Sloveniji, če se bo le želela priključiti povprečju EU držav ali ga morda celo preseči, potrebno sprejeti nekatere bolj odločne in natančno določene ukrepe reševanja tega vprašanja. Zgolj moralna zavezanost ali le parcialna zavezanost le nekaterih strank k uravnoteženi spolni zastopanosti v politiki tega problema ne bo rešila. Predvidevam, da se bo v Sloveniji v naslednjih nekaj letih izoblikovala strategija, ki bo predvidevala kvote za državnozborske volitve za več volitev naprej. O kvantitativnem deležu ne morem z gotovostjo trditi, saj se o tem intervjuvani predsedniki strank niso želeli natančno opredeliti, so pa nakazali naklonjenost postopnemu uvajanju minimalnega deleža žensk na kandidatnih listah. Glede na dejansko nekaj več kot 12% zastopanost žensk v parlamentu bi zakonska rešitev, ki bi predvidevala za volitve 2008 vsaj 20% delež žensk, za volitve 2012 vsaj 25%, za volitve 2016 vsaj 30% delež žensk na kandidatnih listah itn., med parlamentarnimi strankami morda dobila podporo. Taka odločitev bi bila za vse stranke zavezujoča in bi stranke že danes soočila s tem, da bi aktivneje začele

iskati in vključevati ženske v svoje politične dejavnosti. To bi po navajanju avtorjev ter intervjuvancev, zlasti ženskega dela, opogumilo precej posameznic, da se vključijo v aktivno politiko na lokalni in/ali nacionalni ravni, le-te bi bile vzor ostalim in trend bi sam po sebi pripeljal k bolj uravnoveženi udeleženi obeh spolov v parlamentu kot tudi na ostalih ravneh politike.

5. Seznam grafov, slik in tabel

Slika 1: Sistem izbiranja kandidatov

Tabela 1: Kandidatke parlamentarnih strank na državnozborskih volitvah 2004

Graf 1: Pripravljenost vprašanih o odločitvi za kandidaturo na lokalnih volitvah

Tabela 2: Merila pri izboru kandidatov

Tabela 3: Ženskam prijazna stranka

6. Seznam virov

Knjige:

1. Antič G., Milica (1998) *Ženske v parlamentu*. Ljubljana: znanstveno in publicistično središče.
2. Fink-Hafner, Danica (2001) *Politične stranke*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. Flander, Benjamin (2004) *Pozitivna diskriminacija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
4. Krašovec, Alenka (2000) *Moč v političnih strankah: Odnosi med parlamentarnimi in centralnimi deli političnih strank*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. Špiljak, Karmen (2001) *Feminizem v Sloveniji: S posebnim poudarkom na feminizmu v političnem prostoru v zadnjih desetih letih*, Fakulteta za družbene vede. Ljubljana. Diplomsko delo.
6. Ware, Alan (1996) *Political Parties and Party Systems*. New York: Oxford University Press.

Poglavja iz zbornikov:

1. Bille, Lars (1994) *Denmark: The Decline of the Membership Party?* V Richard S. Katz in Peter Mair (ur.) *How Parties Organize: Change and Adaptation in Party Organizations in Western Democracies*, 134-157. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
2. Boh, Tomaž (2004) *Župani ali/in poslanci?! Prednost in slabost združene funkcije*. V Marjan Brezovšek, Miro Haček in Alenka Krašovec (ur.) *Lokalna demokracija I: Analiza lokalnih volitev 2002*, 138-163. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
3. Dahlerup, Drude (1998) *Using Quotas to Increase Women's Political Representation*. V Azza Karam (ur.) *Women in Parliament: Beyond Numbers*, 91-123. Stockholm, International IDEA.
4. Gortnar, Maruša in Salecl, Tanja (2004) *Pregled pravne ureditve v EU in Sloveniji na področju človekovih pravic žensk (ključne direktive in zakoni)*. V Vlasta Jalušič in Dean Zagorac (ur.) *Človekove pravice žensk: uvodna pojasnila in dokumenti*, 115-146.

- Ljubljana, Društvo Amnasty International Slovenije in Mirovni inštitut.
5. Farrell, David M. (1994) Ireland: Centralization, Professionalization and Competitive Pressures. V Richard S. Katz in Peter Mair (ur.) *How Parties Organize: Change and Adaptation in Party Organizations in Western Democracies*, 216-241. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
 6. Jovič, Dejan (1994) Funkcije političnih stranak. V Igor Lukšič (ur.) *Stranke in strankarstvo: Zbornik referatov*, 13-22. Ljubljana, Slovensko politološko društvo.
 7. Koole, Ruud A. (1994) The Vulnerability of the Modern Cadre Party in Netherlands. V Richard S. Katz in Peter Mair (ur.) *How Parties Organize: Change and Adaption in Party Organizations in Western Democracies*, 278-303. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
 8. Karam, Azza (1998) Women in parliament: Beyond Numbers, Foreword. V Azza Karam (ur.) *Women in Parliament: Beyond Numbers*, 7-16. Stockholm, International IDEA.
 9. Krašovec, Alenka in Fink Hafner, Danica (2004) Politične izkušnje in volitve: Posredna diskriminacija žensk. V Marjan Brezovšek, Miro Haček in Alenka Krašovec (ur.) *Lokalna demokracija I: Analiza lokalnih volitev 2002*, 75-101. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
 10. Lovenduski, Joni (1993) Introduction: the Dynamics of Gender and Party. V Joni Lovenduski in Pippa Norris (ur.) *Gender and Party Politics*, 1-15. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
 11. Matland, Richard E. (1998) Enhancing Women's Political Participation: Legislative Recruitment and Electoral Systems. V Azza Karam (ur.) *Women in Parliament: Beyond Numbers*, 65-88. Stockholm: International IDEA.
 12. Matland, Richard E. in Montgomery, Kathleen A. (2003) Recruiting Women to National Legislatures: A General Framework with Applications to Post-Communist Democracies. V Richard E. Matland in Kathleen A. Montgomery (ur.) *Women Access to Political Power in Post-Communist Europe*, 19-42. New York: Oxford University Press.
 13. Meehan, Elizabeth in Sevenhuijsen, Selma (1991) Problems in Principles and Policies. V Elizabeth Meehan in Selma Sevenhuijsen (ur.) *Equality Politics and Gender*, 1-16. London, Newbury Park, New Delhi: SAGE Publications.
 14. Müller, Wolfgang C. (1994) The Development of Austrian Party Organizations in the

- Post-war Period. V Richard S. Katz in Peter Mair (ur.) *How Parties Organize: Change and Adaption in Party Organizations in Western Democracies*, 51-79. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
15. Norris, Pippa (1993) *Conclusions: Comparing Legislative Recruitment*. V Lovenduski, Joni in Norris, Pippa (ur.) *Gender and Party Politics*, 309-330. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
 16. Shvedova, Nadezhda (1998) *Obstacles to Women's Participation in Parliament*. V Azza Karam (ur.) *Women in Parliament: Beyond Numbers*, 19-63. Stockholm: International IDEA.
 17. Sundberg, Jan (1994) *Finland: Nationalized Parties, Professionalized Organizations*. V Richard S. Katz in Peter Mair (ur.) *How Parties Organize: Change and Adaptation in Party Organizations in Western Democracies*, 158-184. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
 18. Svasand, Lars (1994) *Change and Adoption in Norwegian Party Organizations*. V Richard S. Katz in Peter Mair (ur.) *How Parties Organize: Change and Adaptation in Party Organizations in Western Democracies*, 158-184. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.

Članki iz strokovnih revij:

1. Atkeson, Lonna Rae (2003) *Not All Cues Are Created Equal: The Conditional Impact of Female Candidates on Political Engagement*. *The Journal of Politics*, Vol. 65, No. 4, Pp. 1040-1061.
2. Caul, Miki (2001) *Political Parties and Adoption of Candidate Gender Quotas: A Cross-National Analysis; Research Notes*. *The Journal of Politics*, Vol. 63, No. 4, Pp. 1214-1229.
3. Caul, Miki (1999) *Women's representation in Parliament: The Role of Political Parties*. *Party Politics*, Vol. 5, No. 1, Pp. 79-98.
4. Katz, Richard S. in Mair, Peter (1995) *Changing Models of party Organization in Party Democracy: The Emergence of the Cartel Party*. *Party Politics*, Vol. 1, No. 1, Pp. 5-28.
5. Lewis, Paul G. (2001) *The 'Third Way' of Democracy in Eastern Europe, Comparative Perspectives on Party Roles and Political Development*. *Party Politics*, Vol. 7, No. 5, Pp.

543-565.

6. Rahat, Gideon in Hazan, Reuven Y. (2001) Candidate Selection Methods: An Analytical Framework. *Party Politics*, Vol. 7, No. 3, Pp. 297-322.

Dokumenti:

1. Konvencija ZN o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, Generalna skupščina Združenih narodov, sprejeta 1979.
2. Pravila o evidentiranju in določanju kandidatk in kandidatov SLS za volitve v DZ na listi SLS, Ljubljana, 2004.
3. Volilna pravila N.Si za volitve v DZ 2004, Ljubljana, 2004.
4. Volilna pravila SDS za volitve v DZ RS, Ljubljana, 2004.
5. Zakon o enakih možnostih žensk in moških (ZEMŽM), Uradni list RS, št. 59-2837/2002 (05.07.2002).
6. Zakon o političnih strankah (ZPolS), Uradni list RS, št. 94-4708/2002 (08.11.2002).
7. Zakon o volitvah v državni zbor (ZVDZ), Uradni list RS, št. 73-3567/2003 (29.07.2003).

Drugi viri:

1. Bilten vladnega urada za enake možnosti, 2002, št.9, str.11.
2. Odločajmo skupaj, Koalicija za uravnoteženo zastopnost žensk in moških v javnem življenju (september 2002).
3. Kalčina, Liana (2001) Prizadevanja za uravnoteženo zastopnost žensk in moških: Vodnik za uravnoteženje sprejemanja odločitev. Svet Evrope, Ljubljana.

Spletni viri:

1. Drude Dahlerup (2003) Comparative Studies of Electoral Gender Quotas, The implementation of Quotas: Latin American Experience, Peru, http://www.idea.int/quota/CS/CS_Dahlerup_25-11-2003.pdf (13.12.2004)
2. Global Database of Quotas for Women, A joint project of International IDEA and

- Stockholm University, <http://www.quotaproject.org/aboutQuotas.cfm> (13.12.2004)
3. EC, Amsterdamska pogodba, podpisana v Amsterdamu 10.11.1997, (OJ C 340, 10. 11. 1997) (11997D), <http://www.gov.si/svez/> (11.12.2004)
 4. EC, Pogodba o Evropski gospodarski skupnosti, podpisana v Rimu 25. 3. 1957 (11957E), <http://www.gov.si/svez/> (11.12.2004)
 5. EPP-ED, The Status of Women and Their Role in Politics, <http://www.epp-ed.org/Activities/docs/femmes-en.pdf> (25.11.2004)
 6. ILO, Constitution, <http://www.ilo.org/public/english/about/iloconst.htm> (11.12.2004)
 7. IPU, Women in National Parliaments, <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm> (18.11.2004)
 8. IPU, Women in Regional Parliamentary Assemblies, <http://www.ipu.org/wmn-e/regions.htm> (18.11.2004)
 9. LDS, O stranki, Statut, <http://www.lds.si/party.cp2?uid=2011&linkid=15> (20.01.2005)
 10. N.Si, statut stranke, <http://www.nsi.si/nsi.php?akcija=statut> (25.10.2004)
 11. N.Si, statut stranke, <http://www.nsi.si/nsi.php?akcija=program> (25.10.2004)
 12. N.Si, združenja, ženska zveza pri N.Si, <http://www.nsi.si/nsi.php?akcija=zdruzenja#zenska> (26.10.2004)
 13. OZN, Beijing Declaration, <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/declar.htm> (23.12.2004)
 14. OZN, Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, http://www.uem-rs.si/slo/konvencija_besedilo_CEDAW.html (11.12.2004)
 15. Politbarometer 8/2004, <http://www.uvi.si/slo/javno-mnenje/pdf/avgust-2004.pdf> (23.11.2004)
 16. SDS, o stranki, statut, <http://www.sds.si> (25.10.2004)
 17. SDS, o stranki, program, <http://www.sds.si> (25.10.2004)
 18. SDS, o stranki, organizacija, Ženski odbor SDS, <http://www.sds.si> (26.10.2004)
 19. Statut SLS, Statut, <http://www.sls.si/documents/index.asp?IDD=47> (25.10.2004)
 20. Statut SLS, Program, <http://www.sls.si/documents/index.asp?IDD=48> (25.10.2004)
 21. Svet Evrope, Constitution, <http://www.idcse.nuk.si/> (11.12.2004)
 22. Urad za enake možnosti, Peking + 10, <http://www.uem-rs.si/slo/index.html> (02.11.2004)
 23. Ustavni zakon o spremembi 43. člena Ustave Republike Slovenije (uz43), Uradni list RS, <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200469&stevilka=3090> (15.11.2004)

24. Republiška volilna komisija, Volitve v DZ RS 2004, uradni izidi glasovanja, <http://www.volitve.gov.si/dz2004/index.htm> (04.11.2004)
25. The Status of Women and Their Role in Politics, <http://www.epp-ed.org/Activities/docs/femmes-en.pdf> (01.12.2004)
26. ZLSD, Predstavitev ZLSD, Statut LDS, <http://www.zlzd.si/vsebina.php?id=21> (20.01.2005)

Raziskovalno poročilo:

1. Lokar, Sonja (2003) Women Can Do It II, Stability Pact Gender Task Force Project, Project report, 31. Novi Sad.

Intervjuji:

1. Intervju z Andrejem Bajukom, predsednikom N.SI, Ljubljana, 3. november 2004.
2. Intervju z Janezom Janšo, predsednikom vlade RS in predsednikom SDS, Ljubljana, 10.11.2004.
3. Intervju z Janezom Podobnikom, predsednikom SLS, Ljubljana, 25.10.2004.
4. Intervju z Lidijo Drobnič, predsednico ŽZ N.Si, Ljubljana, 04.11.2004.
5. Intervju s Ferido Klinar, predsednico ŽO SDS, Ljubljana, 22.10.2004.
6. Intervju z Nado Skuk, predsednico SŽZ, Ljubljana, 19.10.2004.
7. Intervju s Tanjo Salecl, direktorico Urada za enake možnosti, Ljubljana, 28. oktober 2004.
8. Intervju z Liano Kalčino, koordinatorico Koalicije za uravnoteženo zastopnost žensk in moških v javnem življenju, Ljubljana, 11.11.2004.
9. Intervju z Doris Pack, predsednico ženske zveze EPP (EPPW).
10. Intervju z Ingrid Tichy-Schreder, predsednico nevladne organizacije European Women (EUW).

7. Seznam prilog

1. Intervju s predsedniki strank; primer vprašanj za Janeza Janšo,
2. Intervju s predsednicami ženskih političnih organizacij; primer vprašanj za Nado Skuk,
3. Vprašanja za intervju s Tanjo Salecl,
4. Vprašanja za intervju z Liano Kalčino,
5. Vprašanja za intervju z Doris Pack,
6. Vprašanja za intervju z Ingrid Tichy-Schreder.

Intervju za predsednike strank – primer vprašanj za Janeza Janšo

1. Kaj je vaša stranka naredila za povečanje žensk v parlamentu znotraj vaše stranke?
2. Je vaša stranka (polnopravna) članica Evropske ljudske stranke? Je vaša stranka članica katere druge mednarodne organizacije? Je mednarodno okolje vplivalo na to, da se posvečate več vprašanju enakih možnosti obeh spolov?
3. Kako ocenjujete delovanje ženske zveze oziroma odbora znotraj stranke? (Uspešno/neuspešno) Kako se to odraža? Kaj bi Ženski odbor SDS lahko počel bolje?
4. Kakšne je odnos vodstva stranke do vaše ženske zveze oziroma odbora (pozitiven oziroma negativen)? Kje in na kakšen način je to opazno? Kakšno obliko podpore daje vodstvo stranke (finančno, strokovno, prostorsko...) ženski organizaciji?
5. Kakšen je formalni položaj vaše zveze oziroma odbora znotraj vaše stranke? (zastopanost v IO, svet, kongres...) Nameravate to v bližnji prihodnosti spremeniti? Kako?
6. Ženski odbor za razliko od podmladka nima po funkciji predstavnika v Izvršilnem odboru stranke. Zakaj?
7. Kaj je glavna naloga ženske organizacije znotraj stranke? V kolikšni meri to uresničuje? Kakšna bi po vašem mnenju morala mora biti glavna naloga ženske organizacije znotraj stranke?
8. Kolikšen je in kolikšen naj bi bil vpliv ženskega odbora na kandidacijske liste za volitve v DZ?
9. Ste seznanjeni o sodelovanju vaše ženske organizacije z Uradom za enake možnosti? Na kakšen konkreten način sodelujejo? Kako ocenjujete delovanje Urada? Se vam zdi relevanten dejavnik, ki v resnici vpliva na povečanje žensk v politiki? Kot predsednik vlade, mislite, da bi morali Urad reorganizirati?
10. Vaša ženska organizacija ne sodeluje v Koaliciji za uveljavitev uravnotežene zastopanosti žensk in moških v javnem življenju predvsem zaradi svetovno nazorskih stališč. Očitajo jim preveč levičarsko usmerjenost. Vaš komentar? Kako ocenjujete delovanje Koalicije? Se vam zdi relevanten dejavnik, ki v resnici vpliva na povečanje žensk v politiki?

11. Ste na strankarskih organih sprejeli kakšne odločitve oziroma strategije, ki so bile predlagane s strani Ženske organizacije? Kakšno je bilo stališče organov? Ali so spremenile obstoječe stanje ali pravila v stranki? ZEMŽM predvideva Akcijski načrt. Kako boste to uredili v vaši stranki?
12. Zakaj je bil tako majhen delež žensk na vaši kandidatni listi za DZ? Kako ste našli ženske in ali ste jih dali namenoma v izvoljiv okraj?
13. Zakaj je po vašem mnenju kljub vsemu, da se vse stranke ukvarjajo s tem problemom, tako majhna zastopanost žensk v parlamentu po državno zbornih volitvah 2004? Strategije niso učinkovite?
14. So za bolj opaznejši napredek v tej smeri potrebne kvote? Bi jih podprli? Kakšen konkreten predlog? Evropske volitve - uporabljene 40% kvote... Bi bil sprejemljiv načrt, ki bi predvideval postopno načrtno povečanje kvot z vsakimi volitvami?
15. So ženske organizacije znotraj strank relevanten politični dejavnik, ki v resnici vpliva na povečanje žensk v parlamentu?
16. V kolikšni meri vplivajo politične stranke (poleg volilnega sistema, pripravljenost žensk, da kandidirajo...) na delež žensk v parlamentu?
17. Bi bilo lažje »zapovedati« nek ukrep na državni ravni v parlamentu ali bi bil uspešnejši »bottom-up« pristop –občinski sveti, županje itd?

Intervju za predsednice ženskih organizacij - vprašanja za Nado Skuk

1. Kdaj je nastala vaša ženska organizacija?
2. Kratka zgodovina: zakaj je nastala, prva predsednica, vidnejši mejniki delovanja...
3. Kaj je vaša organizacija oziroma zveza naredila za povečanje žensk v parlamentu znotraj vaše stranke? Konkretno za zastopanost žensk v parlamentu? Vaše stališče glede kvot...
4. Je vaša organizacija (polnopravna) članica ženske organizacije pri Evropski ljudski stranki? Je vaša organizacija članica katere druge mednarodne organizacije?
5. Vaša organizacija sodeluje z Uradom za enake možnosti? Na kakšen konkreten način sodelujete? Kako ocenjujete delovanje Urada? Se vam zdi relevanten dejavnik, ki v resnici vpliva na povečanje žensk v politiki?
6. Vaša organizacija sodeluje v Koaliciji za uveljavitev uravnotežene zastopanosti žensk in moških v javnem življenju? Na kakšen konkreten način sodelujete? Kako ocenjujete delovanje Koalicije? Se vam zdi relevanten dejavnik, ki v resnici vpliva na povečanje žensk v politiki?
7. Kakšen je odnos vodstva stranke do vaše zveze oziroma odbora (pozitiven oziroma negativen)? Kje in na kakšen način je to opazno? Kakšno obliko podpore dobivate s strani vodstva stranke (finančno, strokovno, prostorsko...)?
8. Zakon o enakih možnosti predvideva Akcijski načrt, kjer so zapisani konkretni ukrepi s časovno omejitvijo. Se bodo ukrepi zapisani v vašem Akcijskem načrtu uresničili?
9. Kakšen je formalni položaj vaše zveze oziroma odbora znotraj vaše stranke? (zastopanost v IO, svet, kongres...)
10. Kako ocenjujete delovanje zveze oziroma odbora znotraj stranke? (Uspešno/neuspešno) Kako se to odraža?
11. Kaj je glavna naloga ženske organizacije znotraj stranke? V kolikšni meri to uresničujete? (Kakšna bi po vašem mnenju morala mora biti glavna naloga ženske organizacije znotraj stranke?) Kdaj bo naslednji kongres? Po izkušnjah iz mednarodnega okolja, bi dodali še kaj pri nalogah vaše ženske zveze?

12. Ste na svojih sestankih (svetih, kongresih...) znotraj odbora ali zveze sprejele kakšne odločitve oziroma strategije, ki so spremenile obstoječe stanje ali pravila v stranki? Če da, je bilo to obravnavano na strankarskih organih? Kakšno je bilo njihovo stališče?
13. So sprejete odločitve opazne pri zadnjih državno zborskih volitve 2004? Kaj pa v primerjavi z volitvami 2000? Zakaj prihaja po vašem mnenju do usipa žensk v parlamentu in tudi v vaši stranki kljub formalni podpori? Zakaj je po vašem mnenju kljub vsemu tako majhna zastopanost žensk v parlamentu po državno zborskih volitvah 2004?

Vprašanja za intervju s Tanjo Salecl

1. Lahko predstavite Urad za enake možnosti? Kakšno je vaše mednarodno sodelovanje?
2. Zakaj sprememba imena urada iz Urada za žensko politiko v Urad za enake možnosti?
3. KAKo komentirate kritiko, da je vaš urad medijsko premalo opazen?
4. V Zakonu o enakih možnosti žensk in moških imajo stranke obligacijo do UEM. Kaj je zakon prinesel novega?
5. ZEMŽM predvideva tudi kazen 300.000 sit. Je to dovolj visoka kazen? Je sploh učinkovita. Tega do sedaj še ne moremo preveriti, ker še ni preteklo dovolj časa.
6. Parlament ni nikoli presegel 13,3% zastopanosti žensk, zdaj jih imamo 10 izmed 90. Morda se bo po oblikovanju vlade še spremenilo. Zakaj je po vašem mnenju tako majhna zastopanost žensk v parlamentu?
7. V Pekinškem poročilu omenjate primer evropske volitve kot svetel, kjer so bile prvič določene kvote. Presenetljivo večina intervjuvancev ne nasprotuje kvotam. Kakšno je vaše stališče?
8. Kvote je lažje uvesti pri volitvah v EP, kjer imaš samo eno enoto, stranka, pa mora najti samo 3 ženske v celi Sloveniji. Za 88 kandidatov in manjše volilne okraje pa to ni tako lahko...
9. Kako si predstavljate uporabnost kvot za volitve v slovenski parlament?
10. A ni 40% kar velik odstotek za prvokrat? Morda je lažje to za večje stranke in bolj mestnem okolju...
11. Eden najpomembnejših dejavnikov pri izbiri kandidatke naj bi bila družbena prepoznavnost. Ravno tu pa so ženske bolj šibke. Bo po vašem mnenju lažje prodreti v javnost od spodaj navzgor – svetnice, županje, poslanke ali ravno obratno?
12. Menite, da je v obdobju 2000 – 2004 UEM dejansko vplival na problematiko ženske zastopanosti v parlamentu?
13. UEM nekateri očitajo tudi to, da ima premalo vpliva.
14. Kakšno vlogo ima UEM v Koaliciji za uveljavitev uravnovežene zastopanosti žensk in moških v javnem življenju?

15. Kolikšen je vaš delež oz. vpliv na to, da so se sprejele neke pozitivne odločitve kot npr. kvote za evropske volitev, sprememba ustave, ZEMŽM? Zakaj so se te spremembe sploh zgodile?
16. Kakšni ukrepi, poleg kvot, bi bili uporabni, da bi se ženske lažje odločale za kandidiranje v državni zbor?
17. Kakšna se vam zdi vloga ženskih organizacij znotraj stranke? Ali sploh vplivajo na to problematiko? Ali lahko vpliva, pa pri nas ne?
18. Od desnosredinskih strank, katera ženska organizacija je po vašem mnenju najboljše organizirana?
19. Kaj napovedujete za naslednje državnozborske volitve 2008?
20. Kaj boste naredili v tem mandatu, da boste to povečali?

Vprašanja za intervju z Liano Kalčina

1. Lahko predstavite Koalicijo za uveljavitev uravnotežene zastopanosti žensk in moških v javnem življenju?
2. V Koaliciji ne sodelujejo predstavniki Ženskega odbora SDS in Ženske zveze N.Si. Njihov očitek je bil, da ste preveč levo usmerjeni. Vaš komentar?
3. Kako sodelujete z UEM?
4. Ste zadovoljni z vašo opaznostjo v medijih?
5. Kako komentirate Zakon o enakih možnosti žensk in moških?
6. Parlament ni nikoli presegel 13,3% zastopanosti žensk, zdaj jih imamo 10 izmed 90. Morda se bo po oblikovanju vlade še spremenilo. Zakaj tako majhna zastopanost žensk v parlamentu?
7. Kakšno je vaše stališče do kvot?
8. Eden najpomembnejših dejavnikov pri izbiri kandidatke je družbena prepoznavnost. Ravno tu pa so ženske bolj šibke. Bo po vašem mnenju lažje prodreti v javnost od spodaj navzgor – svetnice, županje, poslanke ali ravno obratno?
9. Menite, da je v obdobju 2000 – 2004 Koalicija dejansko vplivala na problematiko ženske zastopanosti v parlamentu?
10. Kolikšen je vaš delež oz. vpliv na to, da so se sprejele neke pozitivne odločitve kot npr. kvote za evropske volitev, sprememba ustave, ZEMŽM? Zakaj so se te spremembe sploh zgodile?
11. Kakšni ukrepi, poleg kvot, bi bili uporabni, da bi se ženske lažje odločale za kandidiranje v državni zbor?
12. Kakšna se vam zdi vloga ženskih organizacij znotraj stranke? Ali sploh imajo kakšen vpliv na to zastopanost žensk v parlamentu?
13. Kaj napovedujete za naslednje državnozborske volitve 2008?
14. Kaj boste naredili v tem mandatu, da boste delež žensk v parlamentu povečali?

Questions for Mrs Doris Pack, the chairman of EPP Women

1. Can you shortly introduce EPP Women? Who are EPP Women members? What is the relationship of EPP Women to EUW?
2. What is the position of EPP Women about gender balance in the decision-making institutions (especially in the European and national parliaments)?
3. Does EPP Women give any encouragement (recommendation, resolutions, declarations, guiding principles) to member parties? Which are they? Do you have information, if they are discussed in the women organisations in EPP parties?
4. How do you see the role of women's organisations in parties? Can the political women's organisations influence the proportion of women in the European and national parliaments? How?
5. Are you informed about women organisations in Slovenian EPP parties (SDS, N.Si, SLS)? How would you evaluate their work? According to your opinion are they successful?
6. Which mechanisms for improving the proportion of women representation in the Parliament would you recommend to EPP parties to put in force?

Questions for Mrs Ingrid Tichy-Schreder, the chairman of EUW

1. Can you shortly introduce EUW? Who are EUW members? What is the relationship of EUW to EPP Women?
2. What is the position of EUW about gender balance in the decision-making institutions (especially in the European and national parliaments)?
3. Does EUW give any encouragement (recommendation, resolutions, declarations, guiding principles) to its members? Which are they? Do you have information, if they are discussed in the member organisations? Are the member organisations successful in the implementation of their decisions?
4. How do you see the role of women's organisations in the party? Can the political women's organisations influence the proportion of women in the European and national parliaments? How?
5. Are you informed about women organisations in Slovenian EPP parties (SDS, N.Si, SLS)? How would you evaluate their work? According to your opinion are they successful?
6. Which mechanisms for improving the proportion of women representation in the Parliament would you recommend to your EPP parties to put in force?